

14—17 februari

Debatter m. m.

Tisdagen den 14 februari

Sid.

Interpellation av herr Fällidin om förkortning av tiden för handläggning av ärenden vid länsstyrelser och andra myndigheter	5
Meddelande ang. enkel fråga av herr Nilsson, Ferdinand, ang. användningen av svordomar o. d. i radio och TV	7

Onsdagen den 15 februari

Formerna för anslutning till religiöst samfund och politiskt parti	8
Statsbidraget till politiska partier	9
Om åtgärder i syfte att fördjupa och stärka det svenska folkstyret	11
Kommunala mandattider	20
Om ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten	25
Behörig domstol vid sjöförklaring	29
Interpellation av herr Kristiansson, Axel, ang. kungörande av anmälan till förenings- och handelsregistret	33
Meddelande ang. enkla frågor:	
av herr Wallmark om beredande av möjligheter för svenska forskare att stanna i Sverige	34
av herr Fällidin om tillgång för ledamöter i taxeringsnämnd till den av riksskattenämnden utgivna »Handledning för arbetet i taxeringsnämnder»	34
av herr Larfors ang. kontroll över företag med bevakningsavgifter	34

Torsdagen den 16 februari

Sid.

Svar på enkla frågor:

av fru Ohlsson, Lilly, ang. personaltillgången vid fångvårdsanstalterna	35
av herr Arvidson om viss vidgad tillämpning av vapenförordningens bestämmelser	37
av herr Björk ang. undervisningen i historia vid universitetsfilialerna	38

Svar på interpellationer:

av herr Hübinette om lärarbostäder på landsbygden, m. m. ..	38
av herr Werner om ökad igångsättning av bostadsbyggen inom Stockholmsregionen	45

Meddelande ang. enkla frågor:

av herr Strandberg ang. proposition till årets riksdag om tidpunkten för införande av färgtelevision	49
av herr Skårman ang. tidpunkten för framläggande av proposition om ny fastighetsbildningslag	49

Samtliga avgjorda ärenden**Onsdagen den 15 februari**

Konstitutionsutskottets utlåtande nr 7, ang. formerna för anslutning till religiöst samfund och politiskt parti	8
— nr 8, ang. statsbidraget till politiska partier	9
— nr 9, om åtgärder i syfte att fördjupa och stärka det svenska folkstyret	11
— nr 10, ang. införande av ny valmetod	20
— nr 11, om ändrade bestämmelser angående kommunala mandattider	20
Statsutskottets utlåtande nr 14, ang. för flera huvudtitlar gemensamma frågor	25
— nr 15, om ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten	25
— nr 16, ang. utgifter på tilläggsstat II: justitiedepartementet ..	28
— nr 17, ang. utgifter på tilläggsstat II: utrikesdepartementet ..	28
— nr 18, ang. utgifter på tilläggsstat II: socialdepartementet	28
— nr 19, ang. utgifter på tilläggsstat II: finansdepartementet	28
— nr 20, ang. utgifter på tilläggsstat II: ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde beträffande skolväsendet m. m.	28
— nr 21, ang. utgifter på tilläggsstat II: ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde beträffande allmänna kultur- och bildningsändamål	28
— nr 22, ang. utgifter på tilläggsstat II: handelsdepartementet ..	29
— nr 23, ang. utgifter på tilläggsstat II: inrikesdepartementet ..	29

	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 24, ang. utgifter på tilläggsstat II: staten för statens allmänna fastighetsfond	29
— nr 25, ang. anslag till avskrivning av oreglerade kapitalme- delsförluster	29
— nr 26, ang. överlåtelse av staten tillhörig mark	29
— nr 27, ang. fortsatt disposition av vissa äldre anslag inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde	29
Bevillningsutskottets betänkande nr 1, ang. det promilletal, var- med skogsvårdsavgiften skall utgå för år 1967	29
Bankoutskottets memorial nr 3, ang. kommitténs för firande av representationsreformens 100-årsjubileum berättelse över kommitténs verksamhet under år 1966	29
Första lagutskottets utlåtande nr 1, ang. granskning av justitie- ombudsmannens ämbetsförvaltning	29
— nr 2, ang. granskning av militieombudsmannens ämbetsför- valtning	29
— nr 3, ang. ändring i sjölagen, m. m.	29
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 12, ang. ändring i sjölagen m. m.	32
Jordbruksutskottets utlåtande nr 2, ang. utgifter på tilläggsstat II: jordbruksärenden	33
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 1, ang. förenkling av det officiella språkbruket	33

Tisdagen den 14 februari

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollet för den 3 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1967/68 för kungl. hov- och slottsstaterna; samt

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1967/68 till oförutsedda utgifter.

Föredrogos och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 7—12, statsutskottets utlåtanden nr 14—27, bevillningsutskottets betänkande nr 1, bankoutskottets memorial nr 3, första lagutskottets utlåtanden nr 1—3, jordbruksutskottets utlåtande nr 2 och allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 1.

På framställning av herr talmannen beslöts att å föredragningslistan för morgondagens sammanträde konstitutionsutskottets utlåtande nr 12 skulle uppföras näst efter första lagutskottets utlåtande nr 3.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 30, med förslag om kapitaltillskott till Uddevallavarvet aktiebolag; och

nr 33, med förslag till lag angående ändring i lagen den 28 maj 1920 (nr 245) om medling i arbetstvister, m. m.

Interpellation om förkortning av tiden för handläggning av ärenden vid länsstyrelser och andra myndigheter

Herr FÄLLDIN (cp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! I beslutsprocessen inom svensk förvaltning spelar remissinstitutet en väsentlig roll. Genom att de som berörs av ett ärende samt andra, som kan bedömas ha synpunkter av relevans att anföra, får inkomma med yttrande vill man garantera en grundlig behandling och en allsidig belysning av ärendena. Remissförfarandet torde verksamt ha bidragit till det goda anseende som det svenska utredningsväsendet och den svenska beslutsprocessen har internationellt sett.

Helt naturligt medför remissförfarandet att beslutsprocessen utsträcker längre i tiden än vad fallet skulle vara vid ett enklare och på färre instansers synpunkter grundat beslutsfattande. I allmänhet torde detta accepteras mot bakgrund av de värden som remissförfarandet har. Det är emellertid angeläget att åtgärder vidtages för att göra remissförfarandet så smidigt och så litet tidsödande som möjligt utan att några värdefulla principer åsidosätts.

Genom den nya naturvårdslagen har länsstyrelserna erhållit omfattande åligganden beträffande naturvärden. Därbland kan nämnas skyldighet att meddela beslut i ärenden angående avsättande av naturreservat, fridlysning av naturminnen samt växt- och djurarter, förordnande av strandskydds- och landskapsskyddsområden samt områden enligt kungörelsen den 26 mars 1965 (nr 57) om lokala bestämmelser till skydd för djurlivet, stängselgenombrott, täktillstånd, dispens från strandskydds- och landskapsskyddsförordnanden, ar-

Interpellation om förkortning av tiden för handläggning av ärenden vid länsstyrelser och andra myndigheter

betsföretag och förfallna byggnader som skadar landskapsbilden, reklamskyltar och nedskräpning i naturen. Det åligger också länsstyrelse att på kronans vägnar söka träffa uppgörelse med sakägare som gör anspråk på ersättning eller fordrar inlösen av fastighet. Vid handläggandet av dessa naturvårdsärenden krävs remissförfarande, som i många fall är synnerligen tidskrävande. Som exempel kan nämnas frågan om dispens från byggnadsförbud på strandskyddsområde. I och för sig utgör ärenden av denna typ en mindre del av länsstyrelsernas naturvårdsarbete, men en undersökning av förhållandena i några län visar att lång tid kan förflyta från det ett ärende kommer in till dess det avgjorts.

Tillämpningen är något varierande i olika län men i stort torde följande förfarande från ett län utgöra ett lämpligt exempel på behandlingen av ett ärende gällande dispens från strandskydds- och landskapsskyddsförordnanden. Först bör sökanden vända sig till den kommunala byggnadsnämnden. Denna tar ställning till ärendet och överlämnar det därefter till länsstyrelsen. Ännu är det emellertid endast en mindre del av de sökande som väljer denna väg. Flertalet inger ansökan direkt till länsstyrelsen. Länsstyrelsen skickar ärendet på remiss. I regel ordnas remissen som en kedjeremiss, vilket betyder att remissinstanserna yttar sig efter varandra. Endast i undantagsfall ordnas med solfjäderremiss, vilket innebär att handlingarna mångfaldigas och sänds samtidigt till alla remissinstanser. En normal remissgång är byggnadsnämnd — länsarkitekt — överlantmätare men undantag är inte ovanliga. En representant från statligt organ inspekterar alltid dispensobjektet, om detta inte tidigare är välbekant för t. ex. länsarkitekten eller överlantmätaren. Remissinstanserna kan också under hand höra annan instans; byggnadsnämnden kan t. ex. samråda med re-

gionplanenämnden. Antalet av länsstyrelsen bifallna ärenden om dispens från byggnadsförbudet på strandskyddsområde var år 1965 3 och år 1966 7. Antalet avslagna dispensärenden var år 1965 18 och år 1966 14. Behandlingstiden d. v. s. tiden från det ett ärende kommit in till dess det avgjorts var i genomsnitt för bifallen 4 månader år 1965 och 9,5 månader år 1966. För avlagen var behandlingstiden år 1965 10 månader och år 1966 12 månader.

Ärenden om ersättning i dispensärenden för inskränkt byggnadsrätt prövas så långt det går i samband med själva dispensärendet. Handläggningen är densamma som för dispensärenden, innefattande den tidskrävande kedjeremissen. Överlantmätare uppdrar i regel åt en distriktslantmätare att uppskatta ersättningens storlek i pengar. Dessutom är länsstyrelsen enligt naturvårdskungörelsen skyldig att höra statens naturvårdsnämnd.

I övriga undersökta län är remissordningen liknande. Behandlingstiderna är något varierande men håller sig ofta omkring de ovan nämnda. I ett län har man emellertid lyckats få betydligt kortare behandlingstider.

Bortsett från stor arbetsbelastning på olika remissorgan och dispensärendenas sammanhang med andra ärenden torde remissordningen vara den främsta anledningen till den långa behandlingstiden för naturvårdsärenden. Liknande förhållanden torde kunna förekomma vid de statliga länsorganens behandling av andra ärenden än naturvårdsfrågorna.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få ställa följande frågor.

Har statsrådet uppmärksammat att tidsutdräkten vid myndigheternas behandling av enskildas ärenden tenderat att öka?

Är statsrådet beredd medverka till att ärendenas behandlingstid vid länssty-

relserna nedbringas bl. a. genom användande av solfjäderremiss i stället för det slag av kedjeremiss som nu bl. a. användes i fråga om naturvårdsärenden?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Anmälades och bordlades en av herr *Tistad* under sammanträdet avlämnad, av honom och herr *Svenungsson* under-tecknad motion, nr 704, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 19, med förslag till lag angående ändring i lagen den 12 juni 1942 (nr 350) om fornminnen, m. m.

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla fråga den 13 februari framställdes av

Meddelande ang. enkel fråga

herr *Nilsson, Ferdinand*, (cp) till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet: »Har Statsrådet sin uppmärksamhet fästad på huru den fortskridande nerbusningen i samhället tager uttryck ej blott i ökat antal allt rårare våldsbrott samt starkt stegradt antal egendomsbrott utan även i ökad alltmera ohöjd råhet i tal och skrift? Avser Statsrådet såsom den politiskt ansvarige beträffande radio och TV i vårt land att genom lämpliga åtgärder förhindra förekomsten i programmen av råa ord och grova svordomar som sårar och väcker anstöt hos det stora flertalet anständiga människor och offentligt framförda i massmedia verkar nedbrytande och försimplande?»

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.03.

In fidem
K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 15 februari

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Justerades protokollet för den 7 innevarande månad.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Undertecknad anhåller härmed om ledighet från riksdagsarbetet under tiden den 20 februari till och med den 2 mars i och för deltagande i nedrustningskonferensen i Genève.

Stockholm den 15 februari 1967

Alva Myrdal

Den begärda ledigheten beviljades.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 30, med förslag om kapitaltillskott till Uddevallavarvet aktiebolag.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 33, med förslag till lag angående ändring i lagen den 28 maj 1920 (nr 245) om medling i arbetstvister, m. m.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott motionen nr 704.

Ang. formerna för anslutning till religiöst samfund och politiskt parti

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av motion angående formerna för anslutning till religiöst samfund och politiskt parti.

I motionen nr 7 i andra kammaren av herr *Sjöholm* hade hemställts, att riks-

dagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t begära, att pågående författningsutredning meddelades direktiv att till övervägande upptaga frågan, huruvida icke för anslutning till religiöst samfund eller politiskt parti borde erfordras av vederbörande egenhändigt undertecknad skriftlig ansökan med stadgade tillika, att barn under sexton år i religiöst avseende skulle anses tillhöra samma samfund som vårdnadshavaren.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionen II: 7 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herrar *Sveningsson*, *Svenungsson* och *Werner*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr SVENUNGSSON (h):

Herr talman! Till detta utskottsutlåtande är fogad en blank reservation av högerledamöterna i konstitutionsutskottet. Med anledning av denna reservation finner jag det angeläget att understryka, att utskottets ställningstagande beträffande kollektivanslutning till politiska partier endast avser frågan om huruvida *lagstiftningsåtgärder* bör vidtagas i sammanhanget.

En annan fråga — och här gäller det själva principen — är den politiska integriteten, vilken enligt vår mening måste innefatta rätten till ett fritt politiskt ställningstagande. Men hithörande förhållanden bör kunna regleras på annat sätt än genom lagstiftning. Inom högerpartiet finner vi det ytterst angeläget att så sker, och att det sker snart. Utomordentligt vägande skäl bör kunna åberopas, om någon inblandning från statsmakterna skall ifrågakomma. Det är väl här mera en fråga om förhandling än om lagstiftning. Det bör finnas

goda möjligheter till en ur demokratisk synpunkt tillfredsställande ordning utan att lagstifta på området.

En fri och öppen debatt kring detta problem skulle leda till en verklig opinionsbildning och lägga grunden till en god lösning av frågan *utan* lagstiftning. Det kan inte gärna vara en grundlagsfråga, som motionären avser, då han efterlyser nya direktiv till grundlagberedningen. Det är väl mera fråga om praxis rörande den politiska integritetens hederskodex.

I en partimotion från högerpartiet om åtgärder i syfte att fördjupa och stärka det svenska folkstyret — en motion som vi redan i dag får ta ställning till — behandlas också frågan om kollektivanslutning till politiska partier. Även i denna motion uttalas den meningen, att man i första hand vill se kollektivanslutningen avskaffad genom frivilliga åtgärder. Man anvisar lagstiftning som den absolut sista utvägen. Inga uppseendeväckande aktualiteter kan få oss att ändra mening på den punkten.

I motion II:7, som har blivit föremål för denna utskottsbehandling, åsyftas inte bara lagstiftning för reglering av formerna för anslutning till politiskt parti utan också religiöst samfund. Mycket kan naturligtvis vara att säga om detta, men frågan ingår i det problemkomplex, som den stora utredningen om kyrka och stat sysslar med sedan åtskilliga år tillbaka. Innan vi har tillgång till det material som utredningen säkerligen förfogar över och innan vi vet vad utredningen kommer att säga, är det för tidigt att här föra en sakdebatt. Utredningen går säkert grundligt till väga och kommer med all sannolikhet att redovisa olika synsätt. Av dessa formella skäl bör frågan inte diskuteras i detta sammanhang.

Herr talman! Efter att ha redovisat dessa skäl för vår blanka reservation ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. statsbidraget till politiska partier

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang. statsbidraget till politiska partier

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av motion angående statsbidraget till politiska partier.

I motionen nr 232 i andra kammaren, av herrar *Rubin* och *Sjöholm* hade anhallits, dels om avslag på äskandet i statsverkspropositionen om anslag för statsbidrag till politiska partier, dels att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att motionen, för beaktande av däri angivna synpunkter, måtte överlämnas till grundlagberedningen. Motionen hade i förstnämnda del hänvisats till statsutskottet och i övrigt till konstitutionsutskottet, vilket utskott i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att motionen II:232, i vad den hänvisats till konstitutionsutskottet, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Sveningsson*, fröken *Stenberg* samt herrar *von Friesen* och *Werner*, vilka dock ej antytt sin mening.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Även till detta utskottsutlåtande har högerledamöterna i konstitutionsutskottet — denna gång tillsammans med folkpartirepresentanten herr von Friesen i andra kammaren — avgivit en blank reservation.

När riksdagen fattade beslut 1965 om ett statligt partistöd, fanns det starkt delade meningar om önskvärdheten av att de politiska partierna skulle understödjas med skattemedel. Inom högerpartiet rådde vid det tillfället ingen som helst tveksamhet, och vi anser ur principiell synpunkt det vara alldeles klart att statsmedel inte bör utgå till

Ang. statsbidraget till politiska partier

detta ändamål. Partierna bör föra sitt eget fria liv, och en sådan ordning gagnar bäst våra demokratiska ideal. När partierna börjar bli statspartier, helt eller till hälften, är man enligt vår mening inne på farliga vägar. Vi i högerpartiet har denna uppfattning, även om vi samtidigt är väl medvetna om att inget parti har något överflöd på tillgångar — givetvis finns alla möjligheter för dem att använda de medel som staten delar ut.

Riksdagen uttalade 1965 att en förutsättningslös översyn av systemet med partistöd skall ske sedan erfarenheter vunnits av dess praktiska tillämpning. I den motion som behandlas i detta utskottsutlåtande anses det nödvändigt, att dessa former omedelbart omprövas, och samtidigt yrkar motionärerna avslag på förslaget om statsbidrag till partierna för nästa finansår med 23 miljoner kronor. Denna senare del av motionen har i vanlig ordning gått till statsutskottet för behandling.

Det kan tyckas att vi från högerpartiet borde ha biträtt yrkandet i denna motion, ty även från högerhåll har en motion lämnats, i vilken yrkas avslag på förslaget om bidrag till de politiska partierna. För vår del har vi emellertid en ännu klarare linje. Vi anser nämligen att någon utredning om de erfarenheter, som vunnits av statligt partistöd, inte behöver ske utan att riksdagen bara behöver besluta att något avslag inte skall utgå i fortsättningen.

När beslutet om partistödet fattades 1965, hade parlamentet i Västtyskland fattat ett liknande beslut. Det beslutet var då under prövning av den västtyska författningsdomstolen. Nu har författningsdomstolen kommit fram till att det beslut som fattades inte stod i överensstämmelse med författningen. Beslutet var grundlagsstridigt, och parlamentet hade inte rätt att fatta ett sådant beslut. Även om någon lagprövningsrätt inte förekommer hos oss i fråga om beslut, som fattas i riksdagen, talar

det västtyska domstolsutslaget sitt tydliga språk om det olämpliga i att skattepengar används för partiarbete.

Vid årets riksdag har vi redan fått höra många gånger att vi har ett kärvt ekonomiskt klimat, och vi är alla medvetna om att det förhåller sig på det sättet. Vi måste hålla igen och begränsa statsutgifterna. Då ligger det nära till hands att stryka detta anslag, men det kan vi inte fatta beslut om i dag. Jag har därför, herr talman, inget yrkande.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Det finns i dagens situation ingen anledning att ta upp någon stor debatt kring detta ärende. Vad mig själv beträffar så har jag — i olikhet mot herr Sveningsson — inte sett någon anledning att ändra på den argumentering för bifall till förslaget, vilken anfördes vid höstriksdagen 1965.

Konstitutionsutskottet har stannat vid att avstyrka den motionshemställan som här föreligger. Vi har inte ansett tiden ännu vara inne för den översyn av stödets praktiska utformning, som beslutades när stödet beviljades. Man bör ha vunnit ordentlig erfarenhet på den punkten innan man tar upp frågan på nytt.

Att översynen inte heller skall verkställas av grundlagberedningen förefaller oss ganska naturligt, då det gäller en därifrån skild sak.

I avvaktan på att den beslutade översynen kommer till stånd har jag inget annat yrkande än om bifall till utskottets förslag, att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Om åtgärder i syfte att fördjupa och stärka det svenska folkstyret

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av motioner om åtgärder i syfte att fördjupa och stärka det svenska folkstyret.

I de likalydande motionerna nr 45 i första kammaren av herr *Holmberg m. fl.* och nr 63 i andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga, att motionerna, för beaktande av däri angivna riktlinjer i syfte att fördjupa och stärka det svenska folkstyret, måtte överlämnas till grundlagberedningen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 45 och II: 63 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herr *Sveningsson*, herr *Hernelius* och herr *Magnusson* i Tumhult, vilka på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga, att motionerna I: 45 och II: 63 måtte överlämnas till grundlagberedningen för beaktande av däri angivna riktlinjer i syfte att fördjupa och stärka det svenska folkstyret.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Den motion från högerpartiet, som behandlas i konstitutionsutskottets utlåtande nr 9, utgör en sammanfattning av en rad olika önskemål och de synpunkter vi därvidlag har. Enligt vår uppfattning gäller det frågor som har avsevärd och väsentlig betydelse för samvaron människorna emellan. Jag anser att våra synpunkter har en väsentlig betydelse för alla, som på bästa sätt vill bevara de värden som ryms i uttrycken demokrati och folkstyre.

Motionen har inte fått någon nådig eller välvillig behandling i utskottets utlåtande. Här redovisas att om inte riksdagen helt nyligen tagit ställning

till flera av de samhällsproblem som berörs i motionen så skall detta snart ske; eljest är det eller det avsnittet under utredning, eller också har inte grundlagberedningen till uppgift att behandla de frågor det gäller.

I utlåtandet finns inte något av sympati för de synpunkter som framförts i motionen. Den är avfärdad på ett sådant sätt att det verkar som om man nästan väntade att vi skulle be om ursäkt för att motionen blivit väckt. Men någon sådan ursäkt kommer inte att framföras; och det är sannolikt att motionen på ett eller annat sätt återkommer framgent, om det går som man kan räkna med att motionen i dag blir avslagen. Vi kommer nämligen att leva vidare i den tron, att i denna motion om demokrati och folkstyre finns många synpunkter som skulle vara värda att ta vara på, att utveckla vidare och beakta i det grundlagsarbete som pågår. Inom högerpartiet anser vi att de värden, som vi vill främja med vår motion, inte får behandlas med likgiltighet och bristande intresse utan att de bör uppmärksammas för att bli förvaltade på ett rätt och riktigt sätt.

När vi fäster uppmärksamheten på demokratin och folkstyrelsens principer, tror jag det finns anledning att ställa frågan: Fungerar och förvaltas de tillgångar vi har på ett sådant sätt, att medborgarna trivs med sin tillvaro?

Det finns mycket som talar för att så inte är fallet. Hur många är det inte som flyttar och bosätter sig utomlands, därför att de inte trivs med vad som händer och sker i Sverige! Hur många är det inte bland företagare och inom näringslivet, som startar företag utomlands i stället för att bygga ut och investera mer inom landet!

När det gäller att bygga upp en samhällsbyggnad, där staten och det allmänna skall ha ett så stort inflytande som här, torde det inte vara någon oviktig detalj, att medborgarna verkligen trivs med samhällsmaskineriet. Utlandssvenskarnas rösträtt t. ex. har många gånger allt sedan år 1929 varit

Om åtgärder i syfte att fördjupa och stärka det svenska folkstyret

föremål för behandling och debatt, men ännu har inte något resultat uppnåtts. Inte kan det vara en god demokratisk ordning att en viss grupp, som är svenska medborgare, inte får tillfälle att avlämna sina röster. Det är faktiskt inskrivet i grundlagen, att de *har* rätt att rösta. Nu väntar vi att regeringen så snart som möjligt skall framlägga ett förslag som är godtagbart, så att denna rösträttsfråga blir ordnad. Det är ett grundlagsbrott att utlandssvenskarna inte får rösta, och vi har svårt att förstå att det skall vara nödvändigt att ändra grundlagen för att de skall få rösträtt.

Man träffar ofta svenskar utomlands, som kraftigt uttrycker sitt missnöje över att deras rösträttsfråga inte blivit ordnad så att de får rösta vid de politiska valen. I höstas hörde jag själv en utlandssvensk uttala: »Hälsa dem där hemma i Sverige, att denna rösträttsfråga är Sveriges u-landsfråga och ingenting annat!»

I motionen redovisas synpunkter på kollektivanslutningen till politiska partier, något som också många gånger varit under debatt. Även i dag har synpunkter redovisats om den saken. Jag kan inte tänka mig annat än att socialdemokratiska partiet måste komma till insikt om att i längden en starkare grund för partiet är nödvändig än kollektivanslutningen.

I vår motion åberopas ett fall, där en församling bestående av 134 personer avlämnade sina röster och med en röstövertikt på 14 röster avgjorde, vilket parti 5 500 medlemmar skulle tillhöra och ekonomiskt stödja, utan att medlemmarna ens hade möjlighet att närvara när beslutet fattades.

Det kan inte vara en riktig eller försvarlig demokratisk ordning att en medlem först sedan han blivit kollektivansluten skall kunna genom reservationsrätt bli berättigad att utträda ur partiet, men ändå få betala avgift, till det parti han inte vill tillhöra. Detta är inte något som har med demokrati att

göra. Det finns många svenska medborgare, som inte offentligt vill visa var de politiskt hör hemma. Valhemligheten och den politiska friheten kränks allvarligt genom kollektivanslutningen. Om det nu inte går att få dessa för människorna så kränkande händelser och bestämmelser avhjälpta på annat sätt, måste en lagstiftning komma till, som garanterar medborgarna politisk frihet.

Något som också hör till bekymren ur demokratisk synpunkt är den enorma maktkoncentration, som samlats i statens hand — en maktkoncentration som alla medborgare på ett eller annat sätt får kontakt med och får kännning av. Säkert är det många som inte får någon starkare påminnelse om demokrati, när de kommer i kontakt med den stora maktfullkomligheten hos dessa många statliga instanser med stor makt och myndighet.

I motionen har också uppmärksamats vilket samspel det har varit och säkert är i vissa kommuner alltjämt mellan politisk makt och ekonomiskt stöd av allmänna medel. Ja, inte är det ovanligt att skattebetalarnas pengar används till företag och organisationer som om man följde den kommunala kompetensen inte skulle ha tillgång härtill.

I motionen framförs även kritiska synpunkter på planeringsrådets arbete. Ibland får vi i tidningarna se en och annan bild på mycket framstående representanter för samhällsliv och näringsliv som är samlade hos finansministern eller statsministern för överläggningar. Men några representanter för de andra politiska partierna får vid dessa tillfällen inte vara med, och några offentliga protokoll förs inte vid dessa sammanträden med högt kvalificerade representanter för olika samhällsavsnitt. Inte kan sådana här sammankomster av olika slag vara uttryck för en god demokratisk ordning när de är så helt undandragna riksdagens kontroll och offentlig insyn.

Om åtgärder i syfte att fördjupa och stärka det svenska folkstyret

Utvecklingen i vårt samhälle kan lätt leda till något annat än meningen varit. Demokrati och folkstyre i sina bästa former är helt säkert något som vid alla tillfällen behöver följas med uppmärksamhet.

Av den orsaken har motionen väckts, och av den orsaken har vi reservanter yrkat att den bör överlämnas till grundlagberedningen för beaktande av däri givna riktlinjer i syfte att fördjupa och stärka det svenska folkstyret.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häri instämde herr *Svenungsson* (h).

Fröken **STENBERG** (h):

Herr talman! Det är det lilla avsnittet om utlandssvenskarnas rösträtt i konstitutionsutskottets utlåtande nr 9, som jag helt kort vill beröra. Jag är fullt medveten om att konstitutionsutskottet längre fram under riksdagen med anledning av andra motioner skall avge utlåtande också över denna fråga och att det alltså finns flera tillfällen att diskutera detta frågekomplex som ju för alla kammarens ledamöter är en särdeles välkänd följetong.

Det finns därför ingen anledning att gå in på någon historik över detta under flera årtionden, sedan år 1929, diskuterade och debatterade ärende som — det skall erkännas — i vissa avseenden är en mycket komplicerad fråga. Men som svensk medborgare med rätt att rösta känner man sig vid det här laget faktiskt nästan generad när man både på hemmaplan och utomlands vid sammanträffande med utlandssvenskar, som också är svenska medborgare men tillhörande de grupper som ej har rätt att delta i svenska val, skall försöka turnera den resignerade ironien i sådana uttalanden som detta: »Snart är det nya val, och utredningskvaren den bara mal och mal decennier igenom.»

Vårt utredningsväsende är i princip en förnämlig institution, och det blir i allmänhet grundliga utredningar som

leder till beslut och sätter spår i författningar. Men i fråga om beslutstakten beträffande utlandssvenskarnas rösträtt på hemmaplan, i Sverige, kanske man ändå vågar säga, att den har varit väl långsam. Detta åtminstone om man får tro dem det berör: tjänstemän av olika kategorier vid internationella organisationer, till vilka Sverige är anslutet, svensk personal vid svenska företag i utlandet och de svenska tidningarnas utlandskorrespondenter inte att förglömma. De gör ju alla var och en på sin post för vårt land viktiga och förtjänstfulla insatser. De är svenska medborgare, men de får inte delta i de svenska valen.

Nu är det ju så att i statsverkspropositionen visas ett mycket stort intresse för de internationella förbindelserna. I olika huvudtitlar slår man vakt om svensk information av såväl kulturell som kommersiell art. Det förefaller då rimligt att svenska män och kvinnor, som utom riket är engagerade i sådana arbetsuppgifter, också får delta i de allmänna svenska valen. Jag är för min del alldeles övertygad om att kammarens ledamöter väl kan förstå dessa svenska medborgares olust och förvåning över att ett valsysteem i en demokrati, som de tillhör, bara medger vissa privilegierade utomlands bosatta svenska grupper rätt att delta i allmänna val — t. ex. sådana medborgare som är anställda »i rikets tjänst å utrikes ort», som det heter, eller svensk utomlands boende missionär eller präst och sjömän inskrivna i sjömanshus, men icke bosatta i Sverige.

Nu vill jag gärna tro att den här frågan snabbt går mot sin lösning. Den senaste valutredningen 1955, där remissinstanserna hade sympati för tanken att i större utsträckning än för närvarande bereda utlandssvenskarna möjlighet att delta i allmänna val, har efterträtts av 1965 års utredning om utlandssvenskarnas folkbokföring, som nu är under beredning inom justitiedepartementet. I sinom tid kommer allt-

Om åtgärder i syfte att fördjupa och stärka det svenska folkstyret

så ärendet på riksdagens bord, och då skall väl äntligen den reform som ger utlandssvenskarna den demokratiska rättigheten att delta i val till riksdagen bli verklighet. De tekniska svårigheter som hittills alltid har påtalats i debatten omkring genomförandet av rösträttsreformen för utlandssvenskarna hoppas vi nu äntligen skall vara lösta i och med beredningen inom justitiedepartementet, så att utlandssvenskarna kan utöva sin medborgerliga rättighet kanske till och med i 1968 års val.

Vad för övrigt gäller beträffande motionsparet I: 45 och II: 63 ansluter jag mig till reservanternas förslag i konstitutionsutskottets utlåtande nr 9 att överlämna motionen till grundlagberedningen.

Herr **PETTERSSON, GEORG**, (s):

Herr talman! Efter vad fröken Stenberg sade förvånar jag mig över det yrkande hon ställde. Hon talade för att man skulle få en snabb lösning av frågan om utlandssvenskarnas rösträtt, men reservanterna yrkar på att frågan skall överlämnas till grundlagberedningen för beaktande. Det innebär alltså att man vill att grundlagberedningen skall ta över och förbereda detta ärende. Då tror jag att det skulle dröja mycket lång tid.

Det är för övrigt på det sättet med hela denna motion att de flesta av de ärenden, som finns där, är sådana där det pågår utredning eller där riksdagen nyligen fattat beslut. I motionen har upptagits frågan om utlandssvenskarnas rösträtt och frågan om folkomröstningsinstitutet, kollektivanslutningen, partistödet, maktkoncentrationen, planeringsråden och den kommunala demokratin. I några av dessa frågor har vi nyligen fattat beslut — så skedde i höstas när det gäller radion och televisionen. Den kommunala demokratin är föremål för särskilda utredningar, och det kan väl inte vara lämpligt att överlämna allt detta till grundlagberedning-

en, när man vet att arbeten på dessa områden pågår.

För övrigt — när det gäller slutsatsen, att man skall söka fördjupa och stärka det svenska folkstyret, föreställer jag mig att det är något som är gemensamt för oss alla. Jag tror att ledamöterna i grundlagberedningen också är bärare av den tanken och att den kommer att slå igenom såsom motionärerna önskar.

Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **BJÖRK** (s):

Herr talman! Bara några ord med anledning av herr Sveningssons förslag, enligt vilket kollektivavtalssystemet skulle innebära ett hot mot valhemligheten och mot den politiska anonymiteten. Det förefaller mig som om högern inte närmare övervägt innebörden av sitt eget förslag. I högermotionen ges ett klart förord åt lagstiftning mot kollektivanslutning, en lagstiftning som man tydligen rent av vill se förankrad i grundlagen.

Vad kan nu detta innebära i praktiken?

Ja, om man skall ha en lag, måste man ju också skaffa sig möjligheter att övervaka dess tillämpning. Hur skall man kunna övervaka en sådan lags tillämpning, om man inte i princip ger myndigheterna möjlighet till insyn i alla politiska medlemsregister i detta land? Med ett penndrag skulle man alltså avskaffa den politiska anonymiteten för alla de människor, som gått in i något politiskt parti. Det är en ganska märklig ståndpunkt.

När det gäller reservationsrätten inom kollektivanslutningen har högern hållit på anonymiteten. När man har diskuterat en offentlig redovisning av större ekonomiska bidrag till politiska partier, har högern också varit utomordentligt angelägen om bidragsgivarnas anonymitet. Men när det gäller myndigheternas relationer till de poli-

Om åtgärder i syfte att fördjupa och stärka det svenska folkstyret

tiska partiernas egna angelägenheter, då låter man hela anonymitetsbekymret fara.

Det kan ju tilläggas att varje system, som man här kan tänka sig, måste medföra en ofantlig byråkratisering av partilivet och att man måste ställas inför oöverkomliga juridiska svårigheter, när det gäller att definiera begrepp som *anslutning* och *medlemskap*. Jag såg här-omdagen att kommunisterna infört något som de kallar för »stödmedlemskap». Man kan undra hur det skall gå in i definitioner under en lagstiftning.

Men om högern ändå skulle få tillstånd en lagstiftning av detta slag — vad händer då? En mycket sannolik konsekvens är att den nuvarande ankyntningen mellan fackliga organisationer och socialdemokratiska partiet kommer att bestå, möjligen med lätta retuscheringar. Den reella innebörden av det nuvarande systemet är ju helt enkelt, att vissa fackliga kollektiv beslutar ge ett stöd till socialdemokratiska partiorganisationer och samtidigt för sina medlemmars räkning förvärvvar rättigheten att delta i partiets angelägenheter. Detta är kollektivanslutningens hela faktiska innebörd. Och det kommer inte högerns förslag om lagstiftning åt. Det skulle vara mycket enkelt, föreställer jag mig, att lägga till rätta sådana former, att sådana försök att bryta sambandet mellan facklig och politisk arbetarrörelse kommer till korta.

Herr SVENINGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag är inte skickad att föra någon mera ingående debatt om kollektivanslutningen, ty jag har aldrig varit ansluten till någon facklig organisation. Men vad vi har pekat på i dessa motioner är att vi som en sista utväg vill ha en lagstiftning, som förbjuder kollektivanslutningen.

Jag har dock svårt att tänka mig att ett argument mot kollektivanslutning-

en skulle vara, att myndigheterna skulle behöva få tillgång till alla partiets medlemsregister. Jag kan inte tänka mig att man skulle behöva gå till väga på det sättet. Vad vi vill från högerpartiets sida är att det skall finnas politisk frihet för alla. Vi vill, som jag har sagt, ha valhemligheten tryggad. Men det råder *inte* någon trygghet när det är som det är med kollektivanslutningen.

Herr BJÖRK (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sveningsson menar väl ändå inte, att den svenska riksdagen skall anta en lagstiftning som är speciellt riktad emot det socialdemokratiska partiet? Lagen måste uppenbarligen gälla alla partier. Om det gäller att fastställa under vilka former olika enskilda individer skall bli registrerade såsom medlemmar i partierna — hur tänker sig högern att detta problem skall kunna lösas utan insyn i partiorganisationerna?

Herr SVENINGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan dela herr Björks uppfattning, att det inte bör antas någon lagstiftning som är speciellt riktad gentemot det socialdemokratiska partiet — vi brukar inte lagstifta gentemot det ena eller andra partiet. Men vi har alltså den uppfattningen, att det är rätt och riktigt att det genomföres en lagstiftning som omöjliggör kollektivanslutning.

Det kan inte, som jag sagt i mitt första anförande, vara en riktig och godtagbar demokratisk ordning, att ett litet antal röstande — vi har i motionen exempel på fall, där de röstades antal utgjort mellan två och tre procent av dem som sålunda blev anslutna till partiet — skall ha sådana befogenheter att de med sina röster kan ansluta ett stort antal medlemmar till partiet.

Om åtgärder i syfte att fördjupa och stärka det svenska folkstyret

Herr **HERNELIUS** (h):

Herr talman! Det kan ligga något i vad konstitutionsutskottets ärade ordförande påpekade om att olika frågor sammanförts i den nu föreliggande motionen — frågor av vilka en del är under utredning och en del i annat sammanhang kanske kommer på riksdagens bord.

Men å andra sidan är det väl så, herr talman, att formerna för en folkstyrelse alltid måste följas och bevakas. Det är ett av skälen till att det praktiskt taget alltid bör föras en författningsdebatt. Vad som passade i ett decennium och som då var tjänligt och lämpligt är kanske i nästa decennium föråldrat och förlegat. Det bestående är inte någon garanti för att allt är gott och väl. Det är mot den bakgrunden som man får se denna motion.

Här har i Sverige pågått författningsutredningar sedan 1954. Utredningsarbetet avslutades 1963, och efter några år av överläggningar mellan partiledare och partirepresentanter följde tillsättandet av grundlagberedningen, som enligt sina direktiv dels skall arbeta med en partiell reform, eventuellt avsedd att genomföras i början på 1970-talet, dels också arbeta med ett mera långsiktigt program. Men de företeelser, som omnämnes i denna motion, är inte med i direktiven för grundlagberedningen i allt väsentligt. De omfattas icke av den partiella reformen, som ju t. ex. rör valsättet, och de omfattas inte heller av det mera långsiktiga arbetet, som t. ex. berör lagprövningsrätten.

Om man tar upp några punkter i denna motion som inte här tidigare är berörda vill jag beträffande radion och televisionen säga, att kommunikationsministern själv ju i sin proposition förra året har antytt att det kunde finnas skäl att fastställa grundläggande rättigheter och skyldigheter i samband med dessa informationsmedia i t. ex. en grundlag. Det är hans eget uttalande, och det förstår man ju mot bakgrunden av den enorma slagkraft, som radion

och televisionen i dag har som informationsmedia, som upplysningsmedel och som glädjekälla i allt väsentligt — ibland som förargelseklippa för en del, något som de senaste dagarnas debatter har omvittnat.

Tag en sådan sak som planeringsråden! År 1964 inledde Gunnar Heckscher en offentlig debatt rörande dessa rads ställning. Vilken är deras konstitutionella status? Vilka representerar medlemmarna av dessa råd? Hur går det med offentlighetsprincipen och dessa rads arbete? Alla dessa frågor är värda att prövas, och vi fick härom dagen ett exempel härpå när den fond, som statsministern från denna plats hade talat om under remissdebatten, plötsligt blev till en bank.

Frågan är: Var? I en kunglig proposition?

Nej, det blev den vid ett slutet sammanträde i planeringsrådet, t. o. m. i slutet av detta sammanträde. Vad är det för ett forum, som helt plötsligt har kommit inför den offentliga debatten vid sidan av andra fora här i landet?

Den maktkoncentration, det samspel som kan finnas inom stat och kommun ibland och mellan folkrörelser, som motionen också pekar på, har t. ex. i fråga om byggnadsmarknaden tagit sig det uttrycket att det finns en rad företag som oaktat att de arbetar i konkurrens med andra företag har en särskild hyreslagstiftning, en särskild skattelagstiftning och särskilda rättigheter och privilegier då det gäller statliga lån och räntor. Är inte det ett exempel på maktkoncentration?

I den följande högermotionen har således mycket blandats, men det har skett i avsikten att ge ett bidrag till den aktuella debatten om svenskt folkstyre, till att vidga den och föra den framåt. Det är därför som motionärerna velat få dessa problemkomplex framförda till grundlagberedningen.

Jag skulle därefter vilja säga ett ord till herr Björk, som nämner att kollektivanslutningen är något mycket prak-

Om åtgärder i syfte att fördjupa och stärka det svenska folkstyret

tiskt, ty det är en form för den fackliga rörelsens ekonomiska stöd åt det socialdemokratiska partiet.

Ja, det ligger mycket i det. Men skulle inte det stödet, herr Björk, kunna ordnas på något annat sätt, kanske direkt från den fackliga rörelsen? Men, fortsätter herr Björk, genom denna form, kollektivanslutningen, får ju medlemmarna av den fackliga rörelsen också rättighet att delta i partiets rättigheter. Ja, herr Björk, det får de — ibland med mindre rösträtt än andra. Men det är väl att märka, att det är en rättighet som de själva *inte* har begärt och ofta inte förrän lång tid senare vet om att de har fått.

Herr BJÖRK (s) kort gemmäle:

Herr talman! Jag har utomordentligt svårt att förstå vad det skulle vara för fel med att få rättigheter, trots att man inte har begärt dem. Jag skulle förmoda, att det finns åtskilliga sådana rättigheter här i samhället.

Herr HERNELIUS (h) kort gemmäle:

Herr talman! Det har herr Björk alldeles rätt i. Men om de inte ens vet om rättigheten?

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Det är bara en punkt som jag vill fästa kammarledamöternas uppmärksamhet på. Den föreliggande motionen innehåller många synpunkter av stort intresse; annat av mer periferiskt. Vad jag särskilt fäst mig vid — vilket jag gjorde också när fröken Stenberg nyss talade — är att ett bifall till den reservation, som fogats till utskottets utlåtande skulle kunna leda till vissa risker. Ett bifall skulle nämligen kunna innebära att utlandssvenskarnas rösträtt fördröjes. Det ligger hos riksdagen och konstitutionsutskottet motioner, som tar sikte på ett snabbt beslut. Men skulle man, såsom reservanterna föreslår, överlämna denna motion till grundlagberedningen är jag

rädd för att detta ytterligare skulle fördröja ett beslut. Det finns all anledning att se upp i den saken särskilt med tanke på de övriga motionerna om utlandssvenskarnas rösträtt.

Det har upplysts att departementet arbetar med frågan. Jag hoppas att man nu arbetar snabbt och att vi skall få möjlighet i år att fatta beslut i riksdagens kamrar inom kortast möjliga tid.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Herr Sveningsson gjorde ett uttalande som jag inte kan finna bör stå emotsagt. Det var när han som huvudargument mot kollektivanslutningen anförde, att beslut ibland kan fattas med mycket små röstsiffror. Han nämnde ett exempel från Örebro, vilket också anfördes i motionen.

Jag vill fästa kammarens och herr Sveningssons uppmärksamhet på att de som fattade beslutet var medlemmarna av avdelningens representantskap. Här fungerade alltså en demokrati som är fullständigt utvecklad och lika fullvärdig som om beslutet hade fattats direkt vid ett allmänt medlemsmöte genom allmän omröstning.

Riksdagen är svenska folkets representantskap. Det innebär ingen sämre demokrati om vi beslutar än om svenska folket beslutar vid folkomröstning — och detta är en parallell till representantskapet i avdelningarna.

Man kan alltså inte hänvisa till detta som en lägre form av demokrati och ifrån den utgångspunkten angripa kollektivanslutningen. Dessutom bör nog herr Sveningsson och hans partivänner tveka inför att förorda ett sådant ingripande i föreningarnas fria beslutanderätt som en lagstiftning i detta fall skulle innebära.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Herr Möller försöker här göra gällande att det är en god demokratisk ordning när representant-

Om åtgärder i syfte att fördjupa och stärka det svenska folkstyret

skapet i en organisation — vilket utgör ett litet antal personer — till ett politiskt parti ansluter ett så stort antal medlemmar av organisationen att det kan röra sig om flera tusental.

Då vill jag bara fråga herr Möller: Skulle herr Möller kanske framdeles kunna tänka sig, att representantskapet också avlämnar rösterna för organisationens medlemmar vid valen? Skulle detta vara en ordning, som även den kunde godtas ur demokratisk synpunkt?

Jag tycker för min del inte att det är en god demokratisk ordning, som man här talar för, och den kan inte försvaras ur vår synpunkt.

Eftersom jag återigen har ordet vill jag faktiskt ställa en fråga till herr Björk. Jag hoppas att jag missförstod herr Björks uttalande, då jag fattade det så som om han menade, att om det stiftades en lag mot kollektivanslutning — vilket vi framhållit som den sista utvägen — skulle det behövas någon instans som i partiregistren skulle undersöka var fackföreningsmedlemmarna politiskt hör hemma.

Säkert har ingen inom högerpartiet tänkt sig att något sådant skulle ifrågakomma. Det var väl inte meningen bakom uttalandet, att om det blev en lagstiftning på detta område skulle fackföreningarna ändå fortsätta att kollektivansluta medlemmarna.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! När herr Sveningsson ifrågasätter att ett representantskap även skulle kunna tänka sig att avge röster för medlemmarna i ett val, så erinras man om herr Sveningssons inledande ord, med vilka han betygade sin okunnighet om den fackliga rörelsens metoder. Det har aldrig varit tal om en sådan möjlighet under de snart 70 år som kollektivanslutningen existerat inom svensk fackföreningsrörelse!

Inte heller har man haft en sådan föreställning när det gällt en annan variant av detta tema, nämligen när

företag ger ekonomiskt stöd åt politiska partier. Det är aldrig tal om att röja någon valhemlighet eller att de skulle rösta för några medborgare

Herr BJÖRK (s):

Herr talman! Herr Sveningsson kan tydligen inte sätta sig in i konsekvenserna av högerns eget förslag. Det måste uppenbarligen gå ut på att de människor, som anser att de under olämpliga former har blivit inskrivna, som medlemmar i ett parti, skall ha möjlighet att förhindra något sådant. Hur skall man kunna skapa ett sådant hinder utan att skapa insyn i medlemsregistren? Det är helt ofattbart.

Herr Sveningsson förstod inte heller riktigt den senare delen av mitt anförande. Vad jag försökte göra klart är att den reella innebörden av ifrågavarande samspel mellan fackföreningar och politiska organisationer är det förhållandet, att fackföreningarna beslutar om kollektivt stöd till en politisk organisation och att i gengäld den politiska organisationen erbjuder de enskilda fackföreningsmedlemmarna att, om de så önskar, delta i partiets arbete.

Av traditionella skäl har detta samspel kommit att kallas kollektivanslutning, men det är utomordentligt enkelt att ge det en annan beteckning som ytterligare klargör dess reella innebörd.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Jag har redan erkänt att jag inte behärskar denna fråga helt och fullt därför att jag aldrig har deltagit i någon facklig organisations arbete. Jag måste emellertid säga till herr Björk, att så höga tankar har jag om fackföreningsrörelsen och det socialdemokratiska partiet, att jag anser att det skulle räcka med att det blev en lagstiftning. Då skulle det säkert bli slut med kollektivanslutningen.

Om åtgärder i syfte att fördjupa och stärka det svenska folkstyret

Till herr Möller skulle jag vilja säga, att jag alldeles säkert tror att man inte har diskuterat något kollektivt avlämnande av röster, men när man sänkt demokratin till en så låg nivå, som fallet är när några få kan ansluta några tusental till ett politiskt parti, då vet man sannerligen inte vad nästa steg kommer att bli. Det får vi se i framtiden.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! Jag hade egentligen inte tänkt att blanda mig i denna debatt. Det som uppkallar mig är inlägget från min värderade bankkamrat, herr Björk i Göteborg.

Under de diskussioner som har förts om kollektivanslutningen har det från socialdemokratisk sida visats fram en provkarta på olika skäl för att bibehålla denna för socialdemokraterna så matnyttiga inrättning. Man har väl då och då insett att de argument man brukat har varit tämligen svaga, och då har man letat efter nya argument för att ursäktas sig. Till slut har man nu kommit så långt, att herr Björk i argumentnöden griper till ett — det får jag lov att säga — ganska roande argument, nämligen att försvara sig med begreppet »lagtekniska svårigheter». Det är nästan rörande att se denna utveckling. Då man känner på sig att ens argument är svaga drivs man mer och mer från den svaga underbyggnaden på de sakliga argumenten till detta sista halmstrå, som man hoppas skall utgöra räddningen.

Herr Björk inser nog lika väl som jag och vi andra, att om man vill ha en lagstiftning som förhindrar åtminstone de mest anstötliga formerna av anslutning till ett parti av personer som aldrig har bett att få vara med där — det är väl ändå anstötligt och kränkande för medborgarkänslan — så visst går det att åstadkomma en sådan lagstiftning utan insyn i partiernas medlemsregister. Så till vida har dock herr

Björk rätt, att en absolut vattentät lagstiftning, som förhindrar även att partierna i enstaka fall har namn uppförda på personer, som inte alls vill tillhöra partiets krets, kan man inte få. Men man behöver inte gå så långt. Man får alltid göra en avvägning hur starkt samhällsintresset är i ena fallet i förhållande till de ingrepp som tillgodoseendet av detta intresse skulle medföra.

Man får nämligen förutsätta att om det genom lagstiftning förbjöds att en fackförening eller annan organisation ansluter personer till det socialdemokratiska partiet eller till något annat parti, det har ju ingen betydelse i principfrågan — så kan ett sådant förfarande naturligtvis konstateras i de flesta fall utan granskning av några medlemsregister. Jag förutsätter då att ett parti svarar uppriktigt, om det tillfrågas om det är riktigt att det tagit emot personer som är anslutna kollektivt. Så pass stor tilltro skall vi väl ha till våra politiska partier, och då behövs ingen granskning av medlemsregistret.

Jag har med detta uttalande inte tagit ställning till frågan om man skall förbjuda kollektivanslutning eller inte. Jag tycker att en lagstiftning borde vara rätt onödig.

Enligt min mening är det ett självklart demokratiskt krav att man inte skall bli ansluten till ett parti utan att ha avgivit en ansökan härom. Utträdesrätten är ett surrogat och naturligtvis inte alls någon fullgod ersättning för rätten och friheten att bestämma om man vill inträda i partiet eller inte. Så pass mycket har jag sysslat med lagstiftning att jag vågar tycka att herr Björks farhågor är överdrivna vad beträffar möjligheterna att ingripa, om man skulle finna det påkallat.

Herr BJÖRK (s):

Herr talman! Det enda anmärkningsvärda i min värderade bankkamrat herr Ernulfs inlägg är att han inte klart och tydligt tar avstånd från tanken på

Ang. kommunala mandattider

lagstiftning om kollektivanslutning. Hitintills har nämligen folkpartiet värt sig mot anklagelser att sikta till en sådan lagstiftning. Nu demonstrerar herr Ernulf omisskännliga sympatier för en sådan lösning och försöker också bagatellisera de komplikationer som skulle vara förenade därmed. Jag noterar detta faktum med stort intresse.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! En omisskännlig sympati för lagstiftning lade herr Björk in i mitt yttrande. Det får nog stå för hans räkning. Jag sade att jag inte tagit ställning, och att jag tycker en lagstiftning borde vara onödig.

För att göra herr Björk en glädje skall jag sträcka mig litet längre. Jag vill säga att som förhållandena nu är synes mig lagstiftning vara större våld än nöden kräver. Jag tar hellre den olägenhet som kollektivanslutning innebär och som jag tycker är obehövlig i vårt samhälle än jag i nuvarande läge förordar en lagstiftning. Jag hoppas att herr Björk är tillfredsställd med detta.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sveningsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sveningsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 107;

Nej — 23.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av motion angående införande av ny valmetod, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. kommunala mandattider

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av motioner om ändrade bestämmelser angående kommunala mandattider.

Till gemensam behandling hade konstitutionsutskottet förehåft:

1) de likalydande motionerna nr 5 i första kammaren av fru *Segerstedt Wiberg* och herr *Ernulf* samt nr 8 i andra kammaren av herr *Sjöholm m. fl.*;

2) de likalydande motionerna nr 44 i första kammaren av herr *Ahlmark m. fl.* samt nr 64 i andra kammaren av herrar *Ullsten* och *Antonsson*;

3) de likalydande motionerna nr 127 i första kammaren av herrar *Schött* och *Strandberg* samt nr 161 i andra kammaren av herrar *Bengtson* i Solna och *Petersson*; ävensom

4) de likalydande motionerna nr 254 i första kammaren av herrar *Göran Karlsson* och *Tage Johansson* samt nr 323 i andra kammaren av herr *Forsberg m. fl.*

I motionerna I: 5 och II: 8 hade hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära förslag till sådan ändring i kommunallagen av den 18 december 1953, att mandatperioden för kommuns styrelse och för kommunala nämnder och styrelser bringades till tidsmässig överensstämmelse med mandatperioden för fullmäktigeförsamlingen.

I motionerna I: 44 och II: 64 hade anhållits, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära förslag till sådan ändring i kommunallagen, att mandatperioderna för stadsfullmäktige, kommunalfullmäktige och landsting samt för nämnder, styrelser och utskott så långt möjligt bringades att sammanfalla med den ordning, som skisserats i motionerna, vari förordats, att de för Stockholm gällande reglerna i princip skulle införas för alla kommuner.

I motionerna I: 127 och II: 161 hade föreslagits, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning och förslag rörande sådana ändringar i kommunallagarna, att mandattiden för kommun — såväl primärkommun som landsting — styrelser och nämnder komme att sammanfalla med mandattiden för kommunernas beslutande församlingar.

I motionerna I: 254 och II: 323 hade yrkats, att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådana ändringar i kommunallagen och lagen om skolstyrelse, att de allmänna valen av fullmäktige finge snabbare genomslag på sammansättningen av kommunens styrelse och skolstyrelse.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 5 och II: 8, I: 44 och II: 64, I: 127 och II: 161 samt I: 254 och

Ang. kommunala mandattider

II: 323, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande ändrade bestämmelser om mandattiden för kommunernas styrelser enligt vad utskottet i utlåtandet anfört.

Reservation hade anmälts, utom av annan, av herr *Tistad* och herr *Hamrin* i Jönköping, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr TISTAD (fp):

Herr talman! Till detta utskottsutlåtande har jag fogat en blank reservation. Anledningen är att jag gärna skulle ha sett att utskottet hade tagit steget fullt ut och begärt en utredning också om när de församlingar — stadsfullmäktige, kommunalfullmäktige och landsting — som utgår ur de kommunala valen skall träda till.

Efter kommunalvalen i höstas, som på många håll ledde till en omsvängning i majoritetsförhållandena, tycker många människor att det är väldigt egendomligt att de kommunala styrelserna — stadskollegier, drätselkammare, kommunalnämnder och landstingens förvaltningsutskott — oberoende av valutslaget sitter kvar under hela detta år och inte kommer under omval förrän vid 1968 års ingång. I fråga om de s. k. fakultativa nämnderna, vilkas mandattid kommunerna själva får bestämma, följer man i allmänhet samma mönster som för kommunens styrelse. Detta innebär att valresultatet inte slår igenom i den kommunala förvaltningen över huvud taget förrän mer än 15 månader efter valet.

I utskottets recit beskrives utförligt hur det har blivit så. Jag skall inte ta upp kammarens tid med en tillbakablick utan skall nöja mig med att konstatera att det rådde delade uppfattningar i frågan, när den nuvarande kommunallagen antogs vid 1953 års riksdag. Majoriteten ville genom eftersläpningen förebygga en »onödig politisering» av styrelserna. Det är värt att lägga märke till uttrycket, som är häm-

Ang. kommunala mandattider

tat ur konstitutionsutskottets utlåtande nr 22 vid 1953 års riksdag. Man var också rädd för att frågan om styrelsens blivande sammansättning skulle komma att dominera fullmäktigevalet och »därmed skymma blicken för detta vals betydelse för övriga kommunala angelägenheter». Detta var alltså år 1953. Synsättet har ändrats sedan dess. På bordet har vi nu ett utlåtande av ett i huvudsak enigt utskott, som rekommenderar en omprövning av reglerna om mandattiden för kommunernas styrelser. »Det framstår», säger utskottet, »från principiella synpunkter som önskvärt, att styrelsen har såvitt möjligt samma mandatperiod som den beslutande församlingen».

I en av de motioner som vi nu behandlar — nr I:44 av herr Ahlmark m. fl. — föreslås en ändring av mandattiderna också för de kommunala församlingarna. Motionärerna vill att mandatperioden för de valda skall börja kortare tid efter valet än nu. Med undantag för stadsfullmäktige i Stockholm väljs ju dessa församlingar nu för kalenderår. De gamla ledamöterna sitter alltså kvar mer än tre månader efter valet och har under denna tid bland annat att fastställa kommunens budget för det kommande året. Ur demokratisk synpunkt är det naturligtvis inte tillfredsställande att en grupp, som förlorat sin majoritetsställning i valet, genom budgetbeslutet får ett avgörande inflytande på hela den kommunala verksamheten under det följande året. Vi har också sett exempel på hur en sådan grupp i det längsta sökt utnyttja eftersläpningens fördelar och ännu på nyårsaftonen med stöd av sin eftersläpande majoritet drivit igenom beslut i fullmäktige mot de grupper som fått förtroende av väljarnas flertal i valet. Ur demokratisk synpunkt talar allt för att de nyvalda fullmäktigeförsamlingarna och landstingen bör träda till så kort tid efter valet som möjligt.

Nu har man sagt i den debatt som förts, att en sådan lösning möter stora

praktiska svårigheter. Man förklarar till och med att den av praktiska skäl är helt omöjlig. Gentemot detta kan sägas att en sådan ordning finns och fungerar — till synes väl — i Stockholm. Där träder de nya stadsfullmäktige, som utses vid valet i september, i funktion redan den 15 oktober. Omöjligt är det alltså inte, att lägga mandatperiodens början i närmare anslutning till valet.

Samma skäl kan anföras för att den nyvalda riksdagen skall samlas så snart som möjligt efter valet och att inte som nu den gamla uppsättningen riksdagsmän skall sitta kvar under höstsessionen som om ingenting hänt. Jag förutsätter att grunlagberedningen måste ta upp och söka en lösning på denna fråga, om inte i första omgången så i ett senare skede av sitt arbete. Med hänsyn till den sammankoppling som förutses komma att ske mellan riksdagsval och kommunalval, måste grundlagberedningen då också rimligtvis ta ställning till mandattiden för de kommunala församlingarna. Jag anser det därför inte nödvändigt att i detta sammanhang begära någon utredning om mandattiden för de kommunala församlingarna utan finner att man bör koncentrera sig på att få en ändring till stånd beträffande kommunernas styrelser.

Jag ansluter mig alltså, herr talman, till utskottets förslag och ber att få yrka bifall till detta.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Det vi nu diskuterar är två problem, men utskottet har bara behandlat ett av dem.

Det första gäller kommunernas styrelser. Styrelsens mandatperiod måste sammanfalla med fullmäktiges mandatperiod. Men så är det inte i dag — på massor av platser sitter nu kommunalnämnder och drätselkammare med socialdemokratisk majoritet och skall styra stads- och kommunalfullmäktige

med icke-socialistisk majoritet. Och när valvinden vänder någon gång i framtiden kan ett rakt motsatt läge uppstå. Detta är en orimlig ordning, och det är bra att konstitutionsutskottet här har föreslagit en förändring.

Men det andra problemet gäller själva fullmäktigeförsamlingens mandatperiod. Skall det vara så att efter ett kommunalval sitter de gamla fullmäktige kvar i flera månader fram till årsskiftet och då kan fatta beslut om en rad för kommunen viktiga frågor? Är det rimligt att de personer och partier, som fått misstroende av väljarna och kanske inte blivit omvalda, trots det sitter och bestämmer om budgeten för kommunen, om skattesatsen, om viktiga stadsplanefrågor, om kommunala investeringar och inköp, kort sagt om allt det som faller inom den kommunala kompetensen?

Vi är ett antal motionärer som liksom herr Tistad besvarar de frågorna med nej. De nya fullmäktige skall träda till så snabbt som möjligt. De gamla fullmäktige skall inte sammanträda efter det väljarna utsett nya förtroendemän. Detta betyder i praktiken att stads- och kommunalfullmäktige liksom landstingen bör förnyas redan någon månad efter valet, alltså i mitten av oktober. Då bör de sammanträda och välja kommunens styrelse.

Ingen kan väl längre säga att ett sådant system inte skulle kunna fungera, att det blir en för snabb avlösning mellan de nya och de gamla fullmäktige. Detta system har nämligen, såsom herr Tistad sade, under många år praktiserats i Stockholms stad. Det har fungerat väl där, och jag har svårt att förstå varför eftersläpningen i fullmäktigeförsamlingarna skall vara större i t. ex. Örebro, Göteborg och Sollentuna än den är i Stockholm. Ingen tror väl heller att kommunalpolitikerna ute i landet är mindre skickade att efter ett val genomföra det maktskifte som väljarna kan ha begärt.

På senaste tiden har vi sett märkvär-

Ang. kommunala mandattider

diga fall av hur det går när en eftersläpande majoritet, som har fått misstroende av väljarna, försöker utnyttja höstmånaderna för att i strid med de nyvalda trumfa igenom omstridda beslut. När stadsfullmäktige i Jönköping sammanträdde på nyårsaftonen var det knappast för att den dagen kunde anses särskilt lämpad för politiska debatter. Det var för att den avgående socialdemokratiska majoriteten skulle få en sista chans att driva igenom ett beslut, som man visste att majoriteten i de nyvalda fullmäktige bestämt ogillade.

När man läser konstitutionsutskottets utlåtande frågar man sig varför utskottet inte med ett enda ord berört denna principfråga. Varför har man diskuterat en rad andra problem men inte sagt någonting om skälen till att man avfört den motion, som jag nu talar om, från det utredningsuppdrag som utskottet vill ge regeringen? Jag hoppas att konstitutionsutskottets ordförande nu vill förklara för kammaren varför man ansett eftersläpningen i kommunernas fullmäktige som så naturlig att man t. o. m. vägrar att med en enda bokstav motivera den.

Herr **PETTERSSON, GEORG**, (s):

Herr talman! Det dominerande i de motioner som har väckts är frågan om att få samstämmighet när det gäller mandattiderna mellan fullmäktige och kommunernas nämnder och styrelser. I den frågan är utskottet helt ense och begär att man skall få en utredning.

Vad sedan gäller den fråga som herr Ahlmark ställde till mig utgår vi ifrån — som även herr Tistad gjorde — att man i det arbete som pågår inom grundlagberedningen också har att ta ställning till frågan om mandattiderna. Om vi får gemensam valdag — vilket förefaller troligt — blir det ännu mera naturligt tvingande för grundlagberedningen att ta upp frågan.

Vad sedan gäller den fråga som herr Ahlmark ställde, om man inte skulle

Ang. kommunala mandattider

kunna få det som i Stockholm, kommer vi där in på mycket svårlosta problem. Då är frågan om vi skall ha valdagen vid en annan tid på året eller om vi skall förändra budgetåret. Som herr Ahlmark känner till har vi källskatt i detta land. Det är nödvändigt att kommunerna fattar beslut i oktober månad för att det skall komma med i statsverkspropositionen genom vilken utgifterna för kommunerna skall redovisas för riksdagen. Detta problem är betydligt mera omfattande än herr Ahlmark tycks ana.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Det är riktigt att denna fråga rymmer en rad problem, och det är därför vi vill ha en utredning om saken. Då tyckte vi att också detta problem med eftersläpningen skulle ingå i det allmänna utredningsuppdrag som konstitutionsutskottet nu ger regeringen. Nu säger herr Georg Pettersson att det blir så besvärligt med kommunernas budgeter och att det därför knappast är möjligt att införa stockholmssystemet i de andra kommunerna. Han måste ju ändå medge att det går bra i Stockholms stad; man kan där klara av en budget också sedan nya fullmäktige har trätt till. Det är väl ingenting som hindrar kommunerna ute i landet att vara lika duktiga på den punkten. Om någon bestämd svårighet upprepar sig på denna punkt är det ju alldeles klart, herr Pettersson, att det kommer att avslöjas i en utredning, och den kan då lägga fram förslag till hur problemet skall lösas.

Det är ändå en mycket viktig fråga som herr Tistad och jag har tagit upp: eftersläpningen i kommunerna när en gammal majoritet kan besluta efter valet i strid med den nyvalda majoriteten. Om detta säger herr Pettersson ingenting. Jag tycker det vore önskvärt om konstitutionsutskottets ordfö-

rande kunde ge en positiv deklaration om att denna fråga kommer att lösas på det viset att man minskar eftersläpningen ute i kommunerna så mycket som det över huvud taget är praktiskt möjligt.

Herr PETTERSSON, GEORG, (s):

Herr talman! Så snabbt som det kan låta sig göra efter ett val bör den nyvalda församlingen kunna träda till. Men jag tror inte att det går vid den tidpunkt som herr Ahlmark föreställer sig, av den anledningen att det föreligger möjligheter att anföra besvär över ett val, och om besvären blir bifallna skall det förrättas nyval. Innan nyval kan äga rum skall det också förflyta en tid. Det medför alltså att det inte med de bestämmelser vi nu har och om vi skall bibehålla rätten till överklagande o. s. v. går att få den snabbhet när det gäller landets kommunalval som herr Ahlmark föreställer sig.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Det problem som herr Georg Pettersson tog upp går bra att lösa. Man kan mycket väl tänka sig att de nya fullmäktige sammanträder i mitten av oktober. Skulle det bli ett överklagande av valet och regeringsrätten bifaller yrkandet är det möjligt att hålla valet mycket kort tid därefter och låta de nya fullmäktige sammanträda senare. Det är precis på det sättet som stockholmssystemet skulle verka i händelse av ett överklagande av valet i Stockholm.

När herr Pettersson säger att vi skall försöka sträva efter att minska eftersläpningen så mycket som möjligt är min fråga till honom: Varför går det att ha en mycket kort tidsperiod mellan valet och tillträdet av de nya stadsfullmäktige i Stockholm men inte i övriga delar av landet? Vad är det för speciella förhållanden i huvudstaden

Om ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten

som gör att man där kan ha en mindre eftersläpning än i övriga delar av landet?

Herr **PETTERSSON, GEORG**, (s):

Herr talman! Det är rätt lustigt när herr Ahlmark säger att den nyvalda församlingen skall sammanträda under oktober, och om det blir besvär som vinner bifall så skall nyval förrättas. Det innebär alltså att den församling som tillträder i oktober inte har tillkommit på laga sätt. Är det den lösligheten som herr Ahlmark strävar efter i svenskt politiskt liv?

Herr **AHLMARK** (fp):

Herr talman! Herr Georg Pettersson vet mycket väl att det inte förekom något enda överklagande som bifölls efter valet 1962, och såvitt jag vet kommer det inte heller att bli något efter valet 1966. Antag att det en gång på tiotusen, eller en gång på tusen, inträffar att det på grund av överklagande blir ett nyval i någon kommun! Är det då så farligt att för den sakens skull en fullmäktigförsamling sitter bara under någon enda månad? Är det rimligt att av detta enda skäl vid varje val — i varje stad, i varje kommun och i varje landsting — ha en eftersläpning på flera månader?

Herr Pettersson besvarade inte min fråga: Varför har man kunnat avskaffa eftersläpningen i Stockholms stad men har eftersläpningen kvar i landet i övrigt?

Herr **PETTERSSON, GEORG**, (s):

Herr talman! Jag tackar för herr Ahlmarks deklaration att de nya fullmäktige skall kunna sammanträda även om det sedan visar sig att de inte är valda. Han sade att det inträffar så sällan, men det innebär alltså att han erkänner att vi kan ha denna löslighet. Man behöver enligt hans förmenande inte vara så noga i svenskt politiskt

liv. Det är värdefullt att ha fått vetenskap om den saken.

När det gäller stockholmsförhållandena, som herr Ahlmark har tagit upp ett par gånger, vill jag säga att det ju finns en särskild kommunallag för Stockholms stad. Jag är inte övertygad om att det bör vara någon skillnad i fråga om kommunallagstiftningen i Stockholm och i övriga kommuner. Jag tycker att det skulle vara bättre om Stockholms stad övergick till systemet i de övriga kommunerna än att dessa övergick till stockholmssystemet.

Herr **AHLMARK** (fp):

Herr talman! Jag konstaterar att konstitutionsutskottets ordförande är mera intresserad av att försöka skapa en ny eftersläpning i huvudstaden än att ta bort eftersläpningen i de övriga kommunerna.

Herr **PETTERSSON, GEORG**, (s):

Herr talman! Jag strävar efter att det inte skall behöva uppstå sådana förhållanden att man inte kan sammanträda därför att valet inte har tillkommit i laga ordning.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen behandlade för flera huvudtitlar gemensamma frågor, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckta motioner om ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten.

Om ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hübnette* (I: 213) och den andra inom andra kammaren av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.* (II: 273), hade hemställts, *dels* att riksdagen måtte med avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 1, såvitt här vore i fråga, ur budgeten avföra samtliga de anslagsposter, som funnes upptagna i en vid motionerna fogad bilaga 1; *dels* att riksdagen måtte, med ändring av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, såvitt här vore i fråga, besluta, att samtliga de anslag, som funnes upptagna i en vid motionerna fogad bilaga 2, skulle vara obetecknade samt minskas med vartdera en tiondel av det föreslagna anslagsbeloppet; *dels* att anslag till Omkostnader hos diverse myndigheter måtte beräknas till vissa angivna belopp under andra, femte—åttonde och tionde—tolfte huvudtitlarna; *dels* att reservationsanslag till Diverse utgifter måtte beräknas till vissa angivna belopp under andra, tredje, femte—åttonde och tionde—tolfte huvudtitlarna; *dels* att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att under de avförda anslagen föreliggande medelsbehov måtte i mån av medelstillgång tillgodoses inom ramen för varje huvudtitels här ifrågavarande anslag; *dels* att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om sådan ändring av de administrativa reglerna beträffande omkostnadsanslag, att dessa såsom maximerade totalbelopp utan bindande specificering ställdes till vederbörande myndigheters förfogande; *dels ock* att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att vid varje budgetårs slut till riksdagen måtte lämnas en redovisning för användningen under förflutna budgetår av anslagen till Diverse utgifter och till Omkostnader hos diverse myndigheter.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 213 och II: 273 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrar *Kajser*, *Ottosson*, *Strandberg*, *Bohman* och *Cassel*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 213 och II: 273,

1) godkänna i motionerna förordad överflyttning av medel från sak- och bidragsanslag till anslag till Diverse utgifter respektive Omkostnader hos diverse myndigheter, vilken överflyttning beräknades medgiva en total minskning av medelsbehovet med omkring 10 procent;

2) godkänna i motionerna förordad ändring beträffande vissa angivna större omkostnadsanslag, vilken ändring beräknades medgiva en total minskning av medelsbehovet med omkring 10 procent;

3) hos Kungl. Maj:t hemställa, att efter utgången av varje budgetår till riksdagen måtte lämnas en redovisning för användningen under budgetåret av de i motionerna föreslagna anslagen till Diverse utgifter respektive Omkostnader hos diverse myndigheter.

Herr OTTOSSON (h):

Herr talman! I statsutskottets utlåtande nr 15 har behandlats motionerna I: 213 och II: 273 beträffande ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten, och till utlåtandet är fogad en reservation av utskottets högerledamöter. Jag är fullt på det klara med att denna fråga har behandlats vid flera tidigare riksdagar, och med hänsyn till att motionärernas önskemål är utförligt behandlade i de nyssnämnda motionerna skall jag fatta mig kort.

Vi kan konstatera att för varje år har mängden av anslag på driftbudgeten ökat, vilket väl i sin tur har gjort det svårare för utskotten att bedöma de olika utgiftbehoven och väga dessa mot varandra. Man ställer sig ibland frågande till om alla de speci-

Om ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten

ficerade anslagen fyller de mest aktuella behoven. En långt driven specificering innebär därför enligt motionärerna i många fall att tillgodoseendet av dessa behov försvåras.

Mot den långt drivna specificeringen av diverse anslag kan också invändas att både Kungl. Maj:t och ämbetsverken bindes i medelsdispositionen på ett sätt som icke är praktiskt eller ändamålsenligt. Man har ett tvång att hålla sig inom de olika detaljposterna. Ett förändrat budgetsystem skulle ge dem både större frihet och större ansvar än de har med nuvarande system.

När det gäller omkostnadsanslagen föreligger en särskild situation. Dessa är i regel betecknade som förslagsanslag med uppdelning på delposter, vilket inte alltid överensstämmer med under budgetåret föreliggande verkliga behov. Verk och myndigheter känner sig oförhindrade att använda beviljade anslag under varje delpost även om man i vissa fall kunde sparat in anslaget och i andra fall kunde använt anslaget till aktuella behov.

Vi tror dessutom att en friare anslagsbeteckning skulle medverka till icke oväsentliga besparingar.

Inom näringslivet och speciellt inom den större industrien sker budgeteringen numera i stor utsträckning i de former som motionärerna föreslår, och jag har bekräftelse på att detta system verkar smidigare och dessutom har medverkat till avsevärda besparingar och riktigare investeringar.

I utlåtandet erinras till sist om att Kungl. Maj:t uppdragit åt statskontoret att verkställa en utredning rörande bokföring, kostnadsredovisning och programbudgetering. Denna utredning beräknas avslå ett betänkande inom den allra närmaste tiden, och jag kan bara hoppas att de i motionerna framförda synpunkterna har övervägts och vunnit beaktande.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid statsutskottets utlåtande nr 15 fogade reservationen.

Herr CARLSSON, HARRY, (fp):

Herr talman! Det är alldeles riktigt som herr Ottosson här påpekat att motioner med i huvudsak samma yrkande som den motion som nu behandlas har varit före i denna kammare en lång följd av år. Sparsamhet och rationalisering är önskvärda även inom statsförvaltningen, därom är väl alla överens. Att såsom i motionen föreslås generellt sänka vissa omkostnadsanslag i budgeten med 10 procent kan visserligen låta bra teoretiskt, men att detta skulle medföra motsvarande besparingar har jag svårt att förstå.

Såsom också herr Ottosson anförde här omnämnde statsutskottet redan vid förra årets behandling av en likalydande motion att Kungl. Maj:t uppdragit åt statsutskottet att i samband med riksrevisionsverket verkställa utredning rörande bokföring, kostnadsredovisning och programbudgetering inom statsverksamheten. Utskottet framhöll vidare att de i motionen framförda synpunkterna kunde väntas komma under övervägande i samband med utredningen.

Det framgick även av debatten vid förra årets riksdag att man redan prövat en rationellare uppläggning av budgetredovisningen inom ett mindre avsnitt i statsförvaltningen. I det nu föreliggande utskottsutlåtandet nr 15 erinrar utskottet härom och tillägger: »Enligt vad utskottet under hand erfarit avser statskontoret att inom kort avslå ett betänkande angående programbudgetering.»

Herr talman! Att nu genomföra de i motionen föreslagna åtgärderna utan att avvakta utredningens förslag kan inte utskottet biträda. Därför yrkar jag, herr talman, bifall till vad utskottet hemställt.

Herr OTTOSSON (h):

Herr talman! Herr Harry Carlsson har anmärkt mot att vi skulle ha föreslagit en generell sänkning av anslagen

Om ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten

med 10 procent. Jag vill rikta uppmärksamheten på att vad vi i motionen föreslagit är en genomsnittlig nedsättning med 10 procent. Det innebär inte att varje enskilt anslag skulle sänkas med 10 procent. Det framgår av motionen att nedsättningen givetvis inte behöver ske likformigt. Jag har gärna velat rätta till detta misstag.

Ja — 113;

Nej — 24.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Herr *Ahlmark* anmälde, att han avsett att rösta ja men av misstag nedtryckt nej-knappen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt de därunder framkomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ottosson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ottosson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde beträffande skolväsendet m. m.;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde beträffande allmänna kultur- och bildningsändamål;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser staten för statens allmänna fastighetsfond;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1967/68 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av staten tillhörig mark; och

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde,

varvid utlåtandena nr 20, 21, 22, 26 och 27 företogs punktvis till avgörande.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, såvitt propositionen angår det promilletal, varmed skogsvårdsavgiften skall utgå för år 1967.

Vad utskottet i detta betänkande hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna bankoutskottets memorial nr 3, med överlämnande av kommitténs

Ang. behörig domstol vid sjöförklaring
för firande av representationsreformens 100-årsjubileum till fullmäktige i riksgäldskontoret avgivna berättelse över kommitténs verksamhet under år 1966.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna första lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av verkställd granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning; och

nr 2, i anledning av verkställd granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning.

Ang. behörig domstol vid sjöförklaring

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 3, angående dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i sjölagen m. m., dels motioner om tillsättande av haverikommission vid båthaveri i lotsled, dels i anledning av propositionen väckt motion, dels ock motioner angående trafiknykterhetsbrott inom sjöfarten.

Genom en den 4 november 1966 dagtecknad proposition, nr 145, vilken hänvisats till konstitutionsutskottet såvitt avsåge ändring i lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar samt i övrigt till lagutskott, i vilken sistnämnda del propositionen behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, såvitt nu vore i fråga, föreslagit riksdagen att antaga förslag till

1) lag om ändring i sjölagen;

2) lag om ändring i lagen den 4 juni 1937 (nr 306) om behörighet för häradsrätt att upptaga sjörättsmål;

3) lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 9 maj 1958 (nr 205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m.;

4) lag om ändrad lydelse av 79 § sjömanslagen den 30 juni 1952 (nr 530).

Ang. behörig domstol vid sjöförklaring

I propositionen hade föreslagits ändringar i sjölagen, vilka främst berörde reglerna om fartygs befälhavare, haveri och sammanstötning samt ansvarsbestämmelserna och rättegångsreglerna. Den föreslagna revisionen var till stora delar av väsentligen redaktionell natur. Viktiga sakliga ändringar hade dock föreslagits i fråga om fartygs dagböcker och sjöförklaringsinstitutet.

De båda utredningsinstituterna sjöförklaring och sjöförhör hade föreslagits sammanförda till ett gemensamt institut, benämnt sjöförklaring. I vissa uppräknade fall skulle sjöförklaring vara obligatorisk. Inom landet skulle sjöförklaring liksom nu äga rum inför domstol. Antalet sjöförklaringsdomstolar skulle inskränkas till endast sju. Sjöförklaring skulle som regel upptagas i den hamn, där händelsen i fråga inträffat, eller, om den inträffat till sjöss, i den hamn, som fartyget först anlöpte. Behörig sjöförklaringsdomstol skulle vara den som vore närmast den hamn eller ort, där sjöförklaring skulle äga rum.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat

dels de vid 1966 års riksdags början väckta likalydande motionerna nr 443 i första kammaren av fru *Hultell* och herr *Lidgard* samt nr 538 i andra kammaren av herrar *Hedin* och *Nordgren*;

dels en i anledning av propositionen, vid 1966 års riksdag väckt motion nr 982 i andra kammaren av herrar *Johansson* i Öckerö och *Levin*;

dels ock de vid innevarande riksdag väckta likalydande motionerna nr 170 i första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* och nr 212 i andra kammaren av herr *Wiklund* i Stockholm *m. fl.*

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte — med förklaring att riksdagen icke kunnat i oförändrat skick antaga det i förevarande proposition, nr 145, framlagda förslaget till lag om ändring i sjölagen —

a) för sin del antaga nämnda förslag med den ändringen, att 305 § erhöles i utlåtandet angiven lydelse;

b) med bifall till motionen II: 982 giva till känna vad utskottet i utlåtandet uttalat om undantag från sjöförklaring och rapportskyldighet vid vissa lätta sammanstötningar;

c) i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet uttalat om kostnaderna för förhör inför svensk konsul;

II. att riksdagen måtte antaga de vid samma proposition fogade förslagen till lag om ändring i lagen den 4 juni 1937 (nr 306) om behörighet för häradsrätt att upptaga sjörättsmål, lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 9 maj 1958 (nr 205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m. samt lag om ändrad lydelse av 79 § sjömanslagen den 30 juni 1952 (nr 530);

III. att motionerna I: 443 och II: 538 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

IV. att riksdagen i anledning av motionerna I: 170 och II: 212 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört om tillämpningen av en promilleregler för sjötrafikens vidkommande.

Utskottets förslag till ändrad lydelse av 305 § förslaget till lag om ändring i sjölagen innebar en komplettering av Kungl. Maj:ts förslag med en regel av innehåll, att Konungen för viss hamn skulle äga förordna, att annan sjöförklaringsdomstol än den närmaste skulle vara behörig, om det vore ändamålsenligt med hänsyn till trafikförbindelser och övriga förhållanden.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Jag ber att få ta kammarens uppmärksamhet i anspråk för en mycket liten men inte oviktig praktisk detalj i det omfattande lagkomplex på sjörättens område som behandlas i första lagutskottets utlåtande nr 3. Det

gäller spörsmålet om behörig domstol vid avgivande av sjöförklaring. Sådan förklaring skall i regel äga rum i den hamn där en olyckshändelse — t. ex. en sammanstötning mellan två fartyg — inträffat eller, om händelsen inträffat till sjöss, i den första hamn till vilken fartyget eller befälhavaren därefter anländer. Antalet behöriga domstolar är för närvarande 49, d. v. s. 30 rådhusrätter och 19 häradsrätter.

Propositionen innefattar en långt gående begränsning av antalet behöriga domstolar. Emot en begränsning av antalet domstolar är ingenting att invända, men man har nog därvid enligt min mening gått något för långt. Antalet sjöförklaringsdomstolar har inskränkts till sju — säger och skriver sju — d. v. s. för vart och ett av rikets fartygsinspektionsdistrikt, nämligen Luleå, Sundsvall, Stockholm, Kalmar, Malmö, Göteborg och Karlstad. Där emot saknas sådana städer som exempelvis Hälsingborg, Karlskrona, Karlshamn, Norrköping, Gävle och Visby, vilka alla är ganska betydande sjöfartsstäder. Alla dessa städer har också under den senaste femårsperioden haft ett ganska avsevärt antal sjöförklaringsar. Där finns i regel också kompetent folk som kan fungera såsom bisittare i rätten. Jag vill särskilt nämna Hälsingborg, som jag bäst känner till. Där var antalet sjöförklaringsar under perioden 56 — Malmö hade bara 44. Det är en stor praktisk olägenhet om befälhavare och andra personer, som kommer till Hälsingborg med fartyg, skall behöva resa ner till Malmö för att avge sjöförklaring, eller om en rådman eller assessor vid rådhusrätten i Malmö skall behöva bege sig till Hälsingborg för att uppta sjöförklaring. Detta medför bara onödiga resor och onödiga kostnader, och det rimmar inte så väl med de anspråk på rationalisering som man i övrigt ställer.

Första lagutskottet har observerat dessa olägenheter och uttalar också att utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t

Ang. behörig domstol vid sjöförklaring följer frågan om behovet av ytterligare sjöförklaringsdomstolar.

Herr talman! Jag vill starkt understryka vad utskottet i denna del har anfört och uttrycker den förhoppningen att Kungl. Maj:t i samband med det fortsatta lagstiftningsarbetet på sjöriktens område, vill föreslå en ökning av antalet sjöförklaringsdomstolar. Inom parentes kan jag upplysa om att antalet domstolar med behörighet att uppta sjömål är mycket större — det får alla rådhusrätter göra.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Ernulf* (fp).

Herr **SVEDBERG, ERIK**, (s):

Herr talman! Föreliggande proposition, som första lagutskottet har behandlat, innebär ju förslag till ändring i sjölagen, vilket herr Jacobsson nyss redogjort för. Vi kan i varje fall notera att dessa förslag synes vara väl underbyggda i form av utredningar. Man har även kunnat konstatera att departementet har tagit hänsyn till vad remissinstanserna anfört. De små randanmärkningar som utskottet har gjort i några avsnitt skiljer sig väl i sak inte från propositionens allmänna riktlinjer. Utskottet anser snarare att denna skrivning understryker departementschefens egna intentioner.

Vad först gäller själva utredningsförfarandet vid olyckor och haverier inom sjöfarten är att märka att utredningsinstitutet, sjöförklaring och sjöförhör, föreslås sammanförda till ett gemensamt sådant med benämningen sjöförklaring.

När det sedan blir fråga om den myndighet som skall handha detta utredningsförfarande, har sjölagskommittén diskuterat möjligheten att tillsätta sjöförklaringsnämnder, lämpligen en för vart och ett av landet sju fartygsinspektionsdistrikt. Av olika anledning-

Ang. behörig domstol vid sjöförklaring

ar har kommittén emellertid ej stannat för detta förslag utan i stället förordat en nedbantning av antalet behöriga domstolar på så sätt, att de domsagor som inkorporerat rådhusrätter skulle falla bort och att endast rådhusrätterna skulle ha dessa uppgifter.

Bland andra remissinstanser yttrade sig domstolskommittén över detta förslag och förordade en ytterligare begränsning av antalet behöriga domstolar på så sätt att en rådhusrätt i varje fartygsinspektionsdistrikt skulle bli forum för sjöförklaring. Beträffande antalet skulle det bli en direkt anknytning till sjölagskommitténs resonemang om särskilda sjöförklaringsnämnder.

Departementschefen har följt den mening som redovisas av domstolskommittén, och därav följer alltså att nu endast sju namngivna rådhusrätter, herr Jacobsson nämnde städerna, föreslås bli anförtrodda dessa utredningsuppgifter.

Skulle däremot sjöförklaringen leda till att det även blir en domstolssak i egentlig mening föreslås givetvis inte någon begränsning av de nuvarande domstolarnas behörighet. Det är alltså endast när det gäller själva utredningen, förundersökningen om man så vill kalla det, som det blir denna nedskärning av antalet organ.

Genom denna nedskärning skulle utredningsmyndigheterna få tillräcklig erfarenhet av sjöförklaringar, och även andra fördelar vinnes. Den statistik som domstolskommittén redovisar ger även sakligt underlag för denna ordning. Av genomsnittligt knappa 200 sjöförklaringar per år faller omkring tre fjärdedelar på rådhusrätterna i Stockholm, Göteborg och Malmö, medan på de övriga nu behöriga domstolarna, hela 46 till antalet, kommer knappa 50 utredningar.

Det är givet att det kan bli så som herr Jacobsson redogjorde för. Han nämnde att om en sjöförklaring skall hållas i Hälsingborgs hamn så blir rådhusrätten i Malmö behörig att förrätta

denna utredning, medan rådhusrätten i Hälsingborg sedan själv tar upp målet, om det blir rättegång. Detta medför en del resor. Dock är det inte sagt att i det här fallet någon mer än ordföranden i rätten — denne skall nämligen vara lagfaren domare — är bosatt i Malmö. De övriga två, som skall vara kunniga och erfarna i sjöväsendet, utses av rätten bland en förteckning på minst 20 personer, som sjöfartsstyrelsen varje år upprättat för varje sjöfartsinspektionsdistrikt. Det kan mycket väl tänkas att någon av dessa bor i Hälsingborg, och då blir det ingen extra resa för deras vidkommande.

För övrigt kan väl de synpunkter som anføres även gälla andra kuststräckor och i större utsträckning. Herr Jacobsson nämnde även andra städer. Det är bara fem till sex mil mellan de båda skånska städerna, medan det blir betydligt längre sträckor efter ostkusten. Vid sjöförklaring i Gävle blir det exempelvis Stockholms rådhusrätt som utreder, och ännu flera mil är det mellan Sundsvall och Luleå.

Den nya organisationen torde dock medföra så påtagliga fördelar i andra hänseenden, att de nämnda olägenheterna inte blir av någon betydelse, och som herr Jacobsson nämnde har inte första lagutskottet varit alldeles opåverkat av de av honom anförda synpunkterna. Man har ju skrivit att man förutsätter att Kungl. Maj:t följer frågan om behov av ytterligare sjöförklaringsdomstolar.

Utskottet är som sagt enigt i denna fråga, och jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i sjölagen m. m., i vad denna hänvisats till

utskottet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67, såvitt propositionen avser jordbruksärenden, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion angående förenkling av det officiella språkbruket, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till riksdagens första kammare

Undertecknad anhåller härmed om ledighet från riksdagsarbetet den 21 och den 22 februari för att delta i sammanträde med Nordiska rådets trafikutskott i Oslo.

Stockholm den 15 februari 1967

Birger Lundström

Till riksdagens första kammare

Undertecknad anhåller härmed att på grund av utlandsvistelse få tjänstledighet från riksdagsarbetet under tiden den 7—den 17 mars 1967.

Stockholm den 15 februari 1967

Einar Dahl

De begärda ledigheterna beviljades.

Interpellation ang. kungörande av anmälan till förenings- och handelsregistret

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Enligt gällande bestämmelser ankommer det på överståthållarämbetet respektive vederbörande länsstyrelse att för allmänheten bekantgöra anmälningar, som skall tas in i förenings- och handelsregistret. Kungörandet sker bl. a. genom annonsering i pressen enligt lagen angående handelsregister, firma och prokura den 13 juli 1887, vars innehåll lyder:

»Registreringsmyndigheten skall ofördröjligen låta kungöra innehållet av anmälan, som i registret intages, såväl i allmänna tidningarna som ock, om anmälan avser rörelse i stad, i tidning som utgives i den staden eller, om flera tidningar där utgivnas, i den av dessa, där allmänna påbud för staden vanligen meddelas. Utgives ej tidning i staden eller avser anmälan rörelse å landet, skall kungörelsen införas i den tidning i länets residensstad, där allmänna påbud för denna stad vanligen meddelas. Bilaga till anmälan skall ej kungöras.»

Som framgår av lagtexten innebär denna bestämmelse att när det gäller anmälan av rörelse inom kommun eller stad där inte någon tidning utgives skall annonsering ske i tidning som utgives i residensstaden oavsett om denna tidning är den mest spridda inom ifrågavarande område eller ej. I vissa fall innebär bestämmelsen därför att annons inte införas i den inom kommunen helt dominerande lokaltidningen som jämväl i en i residensstadens utkommande tidning, vars upplaga inom ifrågavarande kommun — eller stad — är mycket begränsad.

Avsikten med annonseringen om anmälningar till förenings- och handelsregistret måste vara att bringa dem till medborgarnas kännedom. I konsekvens härmed borde annonsering ske i den tidning som har den största spridning-

en inom ifrågavarande område oavsett tidningens utgivningsort. Svårigheterna att avgöra en tidnings spridningsintensitet är med befintliga metoder obetydliga. Samstämmighet torde råda angående värdet av att en god samhällsinformation ges genom pressen. Det är angeläget att samhället inte genom föråldrade annonseringsbestämmelser snedvrider konkurrenssituationen tidningarna emellan.

Med stöd av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för handelsdepartementet få ställa följande fråga:

Anser statsrådet att bestämmelserna för kungörande genom annonsering av anmälan till förenings- och handelsregistren är utformade på ett sådant sätt att medborgarna ges bästa möjliga information härom och om så inte är fallet är statsrådet då beredd vidtaga åtgärder för ändring av gällande bestämmelser?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Herr TALMANNEN yttrade:

En utrikespolitisk debatt hålles, som tidigare meddelats, onsdagen den 8 mars.

Arbetsplenum med en handelspolitisk debatt hålles fredagen den 10 mars med början kl. 11.00. Detta plenum har i den preliminära planen upptagits som bordlägningsplenum kl. 14.00.

Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla frågor framstälts, nämligen

den 14 februari av herr *Wallmark* (h) till hans excellens herr statsministern:

»Anser Herr Statsministern det förenligt med svensk forskningspolitik, att framstående forskare anser sig behöva lämna landet?»;

den 15 februari av herr *Fälldin* (cp) till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet: »Är Statsrådet beredd vidtaga åtgärder så att den av riksskattenämnden utgivna 'Handledning för arbetet i taxeringsnämnder' framställs i en så stor upplaga, att i varje fall samtliga taxeringsnämndsledamöter kan erhålla densamma?»;

den 15 februari av herr *Larfors* (s) till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet: »Vill Herr Statsrådet och Chefen för justitiedepartementet redogöra *dels* för nu gällande regler för kontroll av sådana företag, som åtaga sig bevakningsuppgifter, och *dels* om Herr Statsrådet eller annan statlig instans överväger skärpta bestämmelser rörande kontrollen och övervakningen av dylika företags verksamhet?»

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.53.

In fidem
K.-G. Lindelöw

Torsdagen den 16 februari

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollet för den 8 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 49, i anledning av § 2 i riksdagens revisorers berättelse över 1965 års granskning av statsverket;

nr 56, i anledning av motioner om ändrade bestämmelser angående kommunala mandattider; och

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i sjölagen m. m., i vad denna hänvisats till utskottet.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 54, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i sjölagen m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskottet.

Ang. personaltillgången vid fångvårdsanstalterna

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet **KLING** erhöll ordet för att besvara fru *Lilly Ohlssons* fråga angående personaltillgången vid fångvårdsanstalterna, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 2 februari, och anförde:

Herr talman! Fru Lilly Ohlsson har frågat mig om tillgången på läkare, kuratorer och annan personal vid våra fångvårdsanstalter är tillräcklig för att

ge de intagna hjälp med deras problem.

Personalbehovet på de olika fångvårdsanstalterna varierar med hänsyn till klienteletts sammansättning. En sluten anstalt med dess, generellt sett, svårare och mer belastade klientel kräver naturligen mer personal än en öppen anstalt. En anstalt för unga eller för internerade har större behov av tillsyns- och vårdpersonal än en anstalt för normalklientel.

Det är svårt att rekrytera kvalificerad behandlingspersonal — läkare, psykologer och socialarbetare — inom kriminalvården liksom inom andra vårdområden i landet. Den personal som finns måste därför utnyttjas på mest effektiva sätt. Det sker genom att i första hand de större anstalterna förses med tillgänglig medicinsk och pedagogisk expertis. Läkarna på de psykiatriska avdelningarna på Långholmen, Härlanda, Malmö och Härnösand tar vid sidan av sina uppgifter inom det rättspsykiatriska undersökningsväsendet även viss befattning med akuta vårdfall på dessa anstalter. För de renodlade vårduppgifterna av psykiatrisk art finns överläkartjänster på Långholmen och Roxtuna samt på Håga sjukhus. En tjänst som överläkare vid Kumlaanstalten har inrättats i dagarna. Till en del tillgodoses det psykiatriska vårdbehovet vid fångvårdsanstalterna genom arvodesavlönade konsulter. Antalet psykolog- och assistenttjänster — kuratorer finns inom kriminalvården numera endast på de psykiatriska avdelningarna — har ökat under senare år. I årets statsverksproposition har medel beräknats för åtta nya assistenttjänster på anstalterna. Den fortsatta förstärkningen av fångvårdsanstalternas behandlingspersonal måste ske successivt inom ramen för samhällets totala resurser.

Ang. personaltillgången vid fångvårdsanstalterna

Fru **OHLSSON, LILLY**, (s):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framföra mitt tack för svaret på min fråga.

Denna fråga är föranledd av en artikel i en kvällstidning rörande händelser på en av våra fångvårdsanstalter. Vad som relaterades därifrån rimmar illa med våra allmänt antagna humanitetsprinciper. Man frågade då: Hur är det med personalen, är den tillräcklig och är utbildningen avvägd med hänsyn till det fysiskt och psykiskt skadade klientel som den skall ta hand om?

Som justitieministern just nu framhöll i sitt svar är det svårt att skaffa läkare, men jag anser att det är mycket glädjande att överläkartjänsten på Kumla nu är tillsatt därför att just den läkartjänsten nämndes i pressen. Likaså är det oerhört glädjande att det finns psykologer som på ett psykologiskt riktigt sätt kan hjälpa internerna till rätta.

Vad som också intresserar mig är frågan om tillgången på samtalsterapeuter kommer att bli tillräcklig. Denna försöksverksamhet kommer alldeles säkert att innebära en utomordentligt värdefull utökning av kriminalvården. Enligt mitt sätt att se måste vården inriktas på att motverka och mildra den ångest, misstro, ensamhet och ruelse som den intagne känner över sitt sociala misslyckande. Människor som befinner sig i frihet har möjlighet att vända sig till anhöriga och vänner med sina svårigheter. På anstalten är den intagne isolerad från sin familj. I de fall där internen är gift har familjen mist sin försörjare och mist hans arbetsinkomst. En sådan familj är många gånger hänvisad till socialvården, men det finns också fall då de anhöriga saknar mod att uppsöka socialbyrån. De känner rädsla och skam och de vill liksom inte lägga upp sina trasor till beskådande. Detta känner och vet internen och tillsammans med hans egen belägenhet medför det att problemen tornar upp sig och blir skyhöga.

Isoleringsstraffet är också nämnt i pressdiskussionen. Jag är fullt införstådd med att anstalterna måste kunna vidta åtgärder mot den som bryter mot anstaltsordningen. Man kan ifrågasätta om internen är fysiskt och psykiskt rustad för en sådan längre isolering från gemenskapen. Borde inte isoleringsstraffet utbytas mot någon annan åtgärd? Härmed avser jag metoder som kan bygga upp och som kan innebära bättre anpassnings- och utvecklingsåtgärder för individen.

En stor del av internerna inser att de måste anpassa sig för ett liv i frihet. Möjligheten till rehabilitering och utbildning är värdefull, ty under alla förhållanden blir det en svår omställning för internen när han kommer ut från anstalten. Kanske möter han misstro och förakt, och då blir det betydligt lättare att klara sig om han kan sitt yrke.

Jag förstår väl det stora ansvar som fångvårdspersonalen har och att klientelet kan vara oerhört svårskött. Man blir glad när man hör att en betydande utökning av personalen har ägt rum och att det kommer att krävas folk med ännu bättre utbildning på detta område.

Herr talman! På tal om kravet om ökad utbildning för fångvårdspersonal har någon frågat: Måste man kunna så mycket för att låsa en celledörr? Ja, blir svaret, innanför dörren sitter en människa.

Herr statsrådet **KLING**:

Herr talman! Fru Ohlsson nämnde en personalgrupp som jag inte hade berört i mitt svar, nämligen samtalsterapeuterna. Samtalsterapi pågår sedan några år vid ett flertal anstalter. Personal som är lämpad att leda sådan terapi utbildas för närvarande vid särskilt anordnade kurser, och det är tänkt att gruppsamtal så småningom skall kunna anordnas på flertalet anstalter.

Om viss vidgad tillämpning av vapenförordningens bestämmelser

Beträffande isoleringsstraffet, som fru Ohlsson särskilt uppehöll sig vid, vill jag påminna om att jag för ungefär en månad sedan tillsatte en utredning som skall totalt och förutsättningslöst granska den s. k. behandlingslagen.

Där har tagits upp åtskilliga problem som för närvarande diskuteras vid den allmänna debatten, däribland isoleringsstraffet.

Det säges uttryckligen i direktiven att de sakkunniga skall undersöka om man inte kan ersätta denna form av bestraffning med någon lämpligare.

Fru OHLSSON, LILLY, (s):

Herr talman! Jag vill återigen tacka herr statsrådet för dessa upplysande och mycket glädjande svar. Jag vill inte tvista om vad som faktiskt göres. Jag är fullt övertygad om att vi har en positiv kriminalvård på väg.

Herr talman! Jag är också fullt medveten om att hur stor viljan än är hos personalen så kan man inte rehabilitera alla interner. Jag tror att jag kan sluta med att säga liksom nyss, att innanför dörren sitter en medmänniska.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Om viss vidgad tillämpning av vapenförordningens bestämmelser

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet KLING erhöll ordet för att besvara herr Arvidsons fråga om viss vidgad tillämpning av vapenförordningens bestämmelser, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 9 februari, och yttrade:

Herr talman! Herr Arvidson har frågat mig om jag vill medverka till att vapenförordningens bestämmelser utsträcks att omfatta också sådana luftbössor och luftpistoler som är avsedda för målskjutning.

Arbete pågår f. n. inom justitiedepartementet med att upprätta en promemoria rörande vissa ändringar i vapenförordningen. I det sammanhanget kommer också frågan om licensplikt för de av herr Arvidson nämnda vapnen att behandlas. Sedan promemorian har färdigställts och remissbehandlats, kommer förslag till de ändrade bestämmelser som behandlingen kan ge anledning till att föreläggas riksdagen så snart arbetsläget tillåter.

Herr ARVIDSON (h):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framföra mitt tack för det svar som jag erhållit på min enkla fråga. Jag tyder det såsom positivt. Att dessa farliga luftvapen bör vara licensbelagda är högst aktuellt. Olyckan i Skåne i förra veckan talar sitt tydliga språk. Det är något fel i att vem som helst skall kunna springa omkring med luftgevär och skjuta på folk och djur.

Detta illustrerades på ett grymt sätt i TV för en tid sedan när man såg de trevliga ungdomarna som var ute och studerade fågellivet på stranden. Rätt som det var började den ene fåkta med ett luftgevär, och så siktade han på en fågel långt borta och sköt — naturligtvis utan att träffa. Det var väl inte meningen att han skulle träffa. Men det är så typiskt för det hela. Folk tror att de med sitt luftgevär skall få bära sig åt precis hur som helst. Jag skall aldrig glömma när en pojke kom med ett luftgevär i ena handen och en blåmes i den andra. Det gjorde mig så ont. Men nu tror jag i alla fall att det blir någon ordning på detta.

Jag är tillfredsställd med svaret, och jag tackar.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Om lärarbostäder på landsbygden, m. m.

Ang. undervisningen i historia vid universitetsfilialerna

Herr statsrådet och chefen för eklestiasistikdepartementet EDENMAN erhöll ordet för att besvara herr Björks fråga angående undervisningen i historia vid universitetsfilialerna, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 7 februari, och anförde:

Herr talman! Herr Björk har frågat mig om jag anser det önskvärt att de historiestuderande vid universitetsfilialerna erhåller samma möjlighet som studenterna vid de nuvarande universiteten att välja mellan en politisk-historisk och en ekonomisk-historisk studiekurs och vilka åtgärder jag anser möjliga för att här säkerställa likvärdighet.

I årets statsverksproposition har jag förutsatt att utbildning i historia skall ges vid samtliga filialer fr. o. m. nästa budgetår. Avsikten är att ämnets inriktning mot historia eller historia efter ekonomisk-historiska linjen skall fastställas av Kungl. Maj:t efter förslag av universitetskanslersämbetet. En uttalad målsättning är att utbildningen vid filialerna blir likvärdig med den vid moderuniversiteten. Men det är självklart att en filialort i varje fall till en början ej kan erbjuda moderuniversitetets alla utbildningsmöjligheter.

Herr BJÖRK (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Edenman för hans svar på min fråga.

Svaret är positivt i den meningen att eklestiasistikministern klart uttalar att målsättningen är att utbildningen vid filialerna skall bli likvärdig med den vid moderuniversiteten. Men jag skulle vara tacksam för en kompletterande upplysning om varför det är så alldeles självklart att filialorterna inte redan i utgångsläget skulle kunna erbjuda den valmöjlighet som jag har antytt i min fråga. Det har uppgivits för

mig att den saken sannolikt skulle kunna ordnas till en obetydlig merkostnad och att svårigheterna till någon del skulle betingas av bristande vilja till samarbete mellan berörda professorer vid moderuniversiteten.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag har i mitt förslag — som ju behandlas av riksdagen — gått längre än organisationskommittéerna på de fyra filialorterna och längre än universitetskanslersämbetet när det gäller start från och med kommande höst. Det är självfallet att man också måste i någon mån avvakta antalet studerande, i detta fall inom ämnet historia. Jag har föreslagit att riksdagen skall bevilja medel till fyra universitetslektorat i historia, ett på varje ort.

Hur fördelningen skall bli på de olika orterna kan jag för dagen inte säga, men jag är angelägen att stryka under att jag finner det viktigt att fördelningen blir sådan att man inte just inom den ekonomisk-historiska forskningen anser att man är åsidosatt eller under alla förhållanden alltid skall komma sist. Om det bör bli två plus två eller tre plus en vill jag i dag inte yttra någon mening om, men någonstans måste man börja, herr Björk, och vi börjar alltså med ett lektorat i historia; sedan får vi bygga ut organisationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Om lärarbostäder på landsbygden, m. m.

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet JOHANSSON, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr *Hübinettes* interpellation om lärarbostäder på landsbygden, m. m., och nu yttrade:

Herr talman! Herr Hübinette har frågat om jag är beredd att medverka till

en förbättrad situation på bostadsmarknaden på de orter där det finns skollokaler som inte är fullt utnyttjade.

Staten påverkar fördelningen av landets bostadsbyggande väsentligen genom kvotering av lånemedel inom den ram för statlig bostadslångivning som riksdagen årligen fastställer. Beslut om kvoteringen ankommer på bostadsstyrelsen och länsbostadsnämnderna efter samråd med arbetsmarknadsmyndigheterna. Allmänna riktlinjer i fråga om lånemedlens geografiska fördelning har dragits upp av statsmakterna. Dessa riktlinjer innebär i korthet att medlen skall fördelas med beaktande av olikheter i bostadsbyggnadsbehovet, varvid särskild hänsyn skall tas till orter med påtaglig brist på bostäder och till andra orter med ett växande näringsliv. Enligt min mening saknas anledning att ändra dessa riktlinjer.

Herr HÜBINETTE (h):

Herr talman! Jag skall be att få tacka statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för svaret.

Det är kort — något som väl i och för sig inte är ett fel — men det förefaller mig också relativt onyanserat. Enligt min uppfattning finns påtagliga brister i det system som inrikesministern här säger att man inte har någon anledning att ändra på. Systemet med förhandsbesked från länsbostadsnämnderna till kommunerna om kvottilldelning gör att man låser fast byggandet på ett för tidigt stadium. Ansökningsförfarandet underlättade i varje fall för de mindre orterna planeringen av bostadsbyggandet. Vi kan först slå fast att i de expansiva områdena, t. ex. mälardistriktet, ligger de flesta orterna inom räckhåll för arbetstillfällen.

Låt mig ge ett exempel på hur denna av inrikesministern godtagna planering kan verka. Det som gör exemplet aktuellt är den ödesdiga skolbranden i Enköping, där flera personer på ett tragiskt vis fick sätta livet till. Inom

Om lärarbostäder på landsbygden, m. m.

det aktuella området dirigeras 97 procent av bostadsbyggandet till staden Enköping, under det att kringliggande mycket välbelägna tätorter får 3 procent. Enköping har inte skollokaler av tillfredsställande kvalitet eller antal och än mindre lokaler för fritidsändamål m. m. åt ungdomarna.

Tyvärre återspeglas det senare i straffregistret. Som belägg för det första kan jag tala om, att i ett distrikt i staden har 45 klasser 18 olika lokaliteter att undervisas i. Till den typen av tätorter dirigeras bostadsbyggandet under det att välbelägna orter med moderna lokaliteter många gånger har en viss överkapacitet på kommunal service. Dessutom blir följderna av denna planering att människor i mycket liten utsträckning har möjlighet att välja sin bostadsmiljö.

Herr inrikesministern måste förstå att det inte heller är så lätt att på dessa orter, om man t. ex. får nytillskott av lärare, med den nuvarande dåliga kvoteringen skaffa bostäder så att man kan knyta de krafter man önskar till orterna. Skall man dessutom planera ett flerfamiljshus på en sådan här plats framstår det helt orimligt när förhållandet är sådant att en ganska betydande ort per år kan få två lägenheter att bygga.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Det är möjligt att herr Hübinette har påverkats av branden i Enköping och att hans interpellation tillkommit i anledning av den. Kan man verkligen generalisera på det sättet? Måste man ändå inte fundera över vad som är grunden till vår bosättning, vad det är som avgör boplatserna? Man kan säga att det är tillgången på bostäder. Ja, här och där. Men det avgörande är ändå utkomstmöjligheterna, sysselsättningsmöjligheterna för människorna. Därefter kommer bosättningen, och i anslutning till bosättningen kommer naturligtvis all den service som

Om lärarbostäder på landsbygden, m. m.

vi måste bygga upp. Till den hör självfallet också skolorna.

Om herr Hübinettes fråga hade ställts till ecklesiastikministern hade han visserligen befriat mig från att svara, men han hade kunnat ställa frågan om det inte vore anledning att bygga skolorna i snabbare takt än vad vi hittills lyckats göra. Det hade då funnits anledning att diskutera om vi inte gör det i den omfattning som vi har utrymme för. Det hade varit en mera logisk tankegång att föra resonemanget på det sättet. Herr Hübinette vill — oberoende av var mäninskorna är sysselsatta och var det ur den synpunkten är bekvämt för dem att bo — bygga skolor eller bygga bostäder där det finns ett ledigt skolutrymme för att barnen skall få nära till skolan. Hur det går för dem som arbetar och är beroende av ett relativt kort avstånd till arbetsplatsen skulle inte vara avgörande för bedömningen. Jag tror att herr Hübinette här kommer litet snett i sina funderingar beträffande samhällsplaneringen. Det betyder inte att jag för min del har den uppfattningen att vi måste koncentrera all vår bostadsbebyggelse till tätorterna. Man kan *väl* ha en spridning av boendet.

Det är inte riktigt så illa som herr Hübinette skriver i sin interpellation, att anledningen till att det finns skolbyggnader lediga på landsbygden bl. a. är den, att all byggnation på bostadsområdet koncentreras till städerna. Vi skall strax få en debatt om byggandet i Storstockholm, och det skulle inte förvåna mig om interpellanten då kommer att beskärma sig över att vi bygger så litet bostäder i Storstockholm och att de inte räcker till för alla de människor som flyttar in här och söker en bostad. Men det är inte på det sättet. Självfallet är det ett avvägningssproblem hur mycket av det tillgängliga bostadsutrymmet vi kan placera i tätortsbildningarna och hur mycket som kan gå till den del som betecknas som landsbygdsområden. Det är i och för

sig en svår avvägning, och jag skall inte fördjupa mig mycket i den. Jag tror att de uttalanden som riksdagen gjort under de senaste åren och som har gått ut på att det är nödvändigt att öka omfattningen av bostadsbyggandet i storstadsregionerna är riktiga, ty den stora bristen på bostäder har vi just i dessa områden. Då är det väl också rimligt att de organ som har att svara för samhällsservice — och däri ingår enligt mitt förmenande också skolorna — medverkar till att skolor får byggas även inom de områden där de stora befolkningskoncentrationerna förekommer.

Sedan är det väl självklart att om det i en tätort råder brist på skollokaler och det på någon ort i närheten finns sådana lokaler lediga och undervisningen där är likvärdig, sätter sig skolmyndigheterna inte emot att barnen reser från tätorten ut till ifrågavarande skola. Detta är en praktisk sak som jag tycker att man skall försöka ordna på ett så hyggligt sätt som möjligt.

Men det är ju inte det problemet som herr Hübinette har velat ta upp. Herr Hübinette vill ha en annan fördelning av bostadsbyggandet, han vill att det skall byggas bostäder där det finns skolutrymmen lediga. Detta tycks på något sätt vara ett avgörande argument för herr Hübinette i denna debatt. Jag har sagt att det måste vara en felsyn, och jag vidhåller den meningen. Skulle vi lägga upp vår samhällsplanering på det sättet, tror jag att det hela skulle i hög grad gå på sned.

I en debatt för något år sedan om bostadsbyggandet och lokaliseringspolitikerna gav en riksdagskollega uttryck för den uppfattningen att vi skulle fördela byggkvoten så, att vi först byggde bostäderna, och där man sedan hade bostäder skulle man få lokalisering av industrier. Det är ungefär samma tankegång som den herr Hübinette har. Är det riktigt att bedriva en samhällsplanering efter det mönstret? Jag tror inte det.

Herr HÜBINETTE (h):

Herr talman! Nej, herr inrikesminister, det är inte lämpligt med en sådan planering, och det är inte det jag är ute efter heller. Jag trodde verkligen att herr inrikesministern hade uppfattat något av vad jag sade, men så tycks inte ha varit fallet.

Herr inrikesministern försöker ironisera över att det inte finns skollokaler i de här ifrågavarande städerna. Han vänder sig till ecklesiastikministern, som med ett leende på läpparna nickar bifall. Är det riktigt rätt gjort av en regering, som är ansvarig för allt vad som händer till följd av bristfälliga skollokaler ute i bygderna. Det var fem människor som omkom i den gamla dåliga skola som fanns i Enköping.

Jag skulle vilja uppleva den dag, då ni har byggt bort skolbristen i Enköping. Då kan det vara dags att dra på munnen men inte i detta sammanhang.

Vad jag är ute efter är, att när det finns lokaler och när det finns möjligheter att planera och det finns folk som vill bo utanför en stor tätort och som inte drar sig för någon mils resa till arbetet, skall de också ha möjlighet till detta. Men då måste man ha en sådan fördelning av byggnadskvoten att man t. ex. kan bygga ett flerfamiljshus och inte — som fallet är i vissa ganska stora orter i närheten av Enköping — få inskränka sig till att bygga en, två kanske tre lägenheter per år. Det är inte mycket att hushålla med.

Samtidigt kan jag tala om att man i en av ifrågavarande kommuner — med en stor nybyggd skola — i medeltal har 19 elever i varje klass. Detta antal skulle kunna spädas på med ytterligare 6 elever — och vad skulle inte det betyda! Men när det inte på något sätt kan ordnas med ett friare bostadsbyggande och ett friare bostadsval, då går det på det här sättet.

Jag tycker som sagt att man minst av allt skall ironisera över de förhållanden som nu verkligen råder.

Om lärarbostäder på landsbygden, m. m.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Det är väl möjligt att herr Hübinette kände sig litet besvärad över att jag ville ta upp de reella utgångspunkterna för en samhällsplanering.

Jag har inte ironiserat. Sannerligen jag skulle inte vilja ironisera kring ett problem, om det gällde eldsvådan i skolan i Enköping. Det är en alltför allvarlig sak. Vad jag sade var att det hade varit logiskt om herr Hübinette hade frågat ecklesiastikministern om skolbyggandet och i vilken utsträckning man kan förvänta sig att man får nya skolor som ersättning för de dåliga skolor som finns på många håll. Men jag har också sagt att det är ett avvägningsproblem, där vi självfallet i regeringen får diskutera hur mycket vi har möjlighet att lägga på bostadsbyggandet, hur mycket vi kan bygga skolor för och en rad andra ting. Att urbaniseringen medför problem är vi väl ändå medvetna om, och det kan naturligtvis med fog sägas att vi kanske inte alltid kunnat fullt ut dra konsekvenserna av urbaniseringsprocessen, att vi inte alltid lyckats tillgodose rimliga serviceanspråk.

Det är det som är huvudproblemet. Vad jag vill komma till med mitt resonemang är att man ändå måste ha något slags utgångspunkt för sin bedömning av samhällsplaneringen.

Vidare sade jag i slutet av mitt anförande att i den mån vi har lediga skolutrymmen utanför tätortsbildningarna bör vi utnyttja dem. Det är ju en klar anvisning om att man här skall försöka handla så praktiskt som möjligt. Jag tycker inte att det behövt väcka någon irritation hos herr Hübinette att detta påpekande göres.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Vad jag har nickat bifall till, herr Hübinette, var just det sista påståendet från inrikesministerns sida att det numera förekommer att

Om lärarbostäder på landsbygden, m. m.

barn från tätorter, som har sitt skolväsende lokalmässigt svagt utvecklat, får gå i skola i närheten av tätorten. För ovanlighetens skull åker man alltså i fel riktning, som det heter. De skolor som herr HÜBINETTE talar om känner jag väl till. Alla barn i de trakterna får åka 2—2 1/2 mil om de går på högstadiet. Då är det väl inget orimligt i inrikesministerns tanke att man också skulle kunna tänka sig att vissa barn, i detta fall i Enköping, går i de skolor som det här är fråga om, t. ex. i Örsundsbro. Brösttoner är utmärkta ibland, men de skall vara på rätt plats och i rätt fråga, herr HÜBINETTE!

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Jag har med ett visst intresse åhört både svaret på interpellationen och den debatt som följt därefter, och jag kan inte finna annat än att inrikesministern absolut tar för lätt på detta spörsmål.

Det är ju så — det har vi hört tidigare — att inrikesministern tänker så att säga i regioner. Men dispositioner inom regionerna är han inte alltid så intresserad för. Jag kan också vitsorda ungefär samma sak som herr HÜBINETTE, att huvuddelen, den alldeles övervägande delen, av bostadsbyggandet inom en region läggs i tätorten, att man måste bygga nya skolor där, medan man nära nog inte får något bostadsbyggande alls i orter som, märk väl, ligger inom den normala pendelregionen och där folk faktiskt hellre vill bygga och där det också finns både skollokaler och serviceinrättningar av olika slag.

Det är oerhört viktigt att detta problem observeras, och det är inte minst angeläget i en tid då vi inte kan förse skolan med den byggnation som behövs.

Det är klart att man i ett läge där man flyttat människorna till staden i sådan utsträckning att man inte har underlag kvar i kringliggande orter kan

skicka barnen tillbaka för skolgång, men jag vill ha sagt här att det inte finns något svårare än att få tätortens, stadens barn, att åka ut även om det i och för sig skulle vara lika naturligt.

Vidare är det en sak som bör observeras här och det är att detta måste bli oerhört dyrt, ty det blir kanhända några barn åt varje håll, och på det sättet måste det bli rätt höga resekostnader.

Herr HÜBINETTE (h):

Herr talman! Det var ju synd att ecklesiastikministern lämnade plenisalen — det sista ordet jag fick från honom var nämligen att jag inte skulle ta till brösttoner på fel plats. Jag ifrågasätter om detta var fel plats att ta brösttoner, när det finns bevis för att — som jag nyss sade — inom ett skoldistrikt undervisas 45 klasser på 18 olika ställen. Själv är jag ordförande i min hemkommuns skolstyrelse och får ofta påringningar från föräldrar som talar om att deras barn undervisas på nio olika platser i Enköping. Är det en rimlig planering att barn skall behöva gå till nio olika lokaliteter för att få sin skolundervisning?

Under dessa förhållanden tycker jag att herr ecklesiastikministerns replik till mig var en replik vid fel tillfälle.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Om detta med brösttonerna skulle passa bättre att säga från bänken så är det ju möjligt att herr HÜBINETTE gjorde rätt när han inte gick upp i talarstolen.

Men herr HÜBINETTE går ifrån sin ursprungliga fråga och kommer — riktigt nog, som jag sade — in på skolbyggnadsproblemet, och då tror jag att det kan vara rimligt att föra den här debatten. Både ecklesiastikministern och jag har ju sagt att man skall söka laga efter läglighet. Låt gärna barn från tätorter resa ut till lediga skollokaler

om utbildningen är likvärdig där — då utnyttjar man kapaciteten.

Men nu har ju herr Kristiansson ryckt till undsättning och presenterat centerpartiets — och jag förmodar även de två mittenpartiernas — nya ståndpunkt: bygg bostäderna på landsbygden. Vi läste i höstas ett program från mittenpartierna, där man skrev att bostäderna i ökad omfattning skall byggas i storstadsregionerna så att bristen på bostäder där kan mildras. Vad är nu ståndpunkten? Skall vi bygga bostäder på landsbygden i ökad omfattning, eller skall de ökade möjligheterna för vårt bostadsbyggande ges åt våra tätortsbildningar, där behoven och den stora bostadsbristen alltjämt finns?

Jag förfäktar den meningen att vi skall bygga bostäder där vi har brist. Men vi skall också i ökande omfattning bygga bostäder där vårt näringsliv expanderar, alltså på orter där företagens lokalisering nödvändiggör ett bostadsbyggande för de nya och expanderande industriernas arbetskraft. Jag skulle gärna se att vi kunde ta en större del av vår bostadskvot i anspråk för att tillgodose just expansions- och lokaliseringssområdena; och vi försöker ju att ge dessa orter ett något vidgat utrymme.

Men, herr Kristiansson, finns det ändå inte anledning att ställa sig frågan: Varför har människorna flyttat från landsbygden? Har de kommit till Stockholm, Göteborg, Malmö eller någon annan tätortsbildning med växande befolkningsunderlag, därför att möjligheterna att erhålla en bostad skulle vara större där? Nej, herr Kristiansson, så är det tyvärr inte. Men folkomflyttningen har ett visst samband t. ex. med att en rationalisering genomförs i våra skogsområden. Jag kommer från ett besök i Värmland under förra veckan, och där redovisade man från två skogsbolag vid våra samtal, att man under en tioårsperiod reducerar antalet skogsarbetare från cirka 6 000 till 2 500. Det betyder att 3 500 skogsarbetare friställs,

Om lärarbostäder på landsbygden, m. m.

och en stor del av dem söker sig andra utkomstmöjligheter, orienterar sig åt nya uppgifter i de områden och på de orter där industrien expanderar och har möjligheter att ge dem sysselsättning. Många av dessa friställda har familjer med barn i skolåldern. De väljer sitt boende med hänsyn till detta. Jag har sagt att vi är intresserade av en spridning också i regionerna av boendet i den mån människorna har intresse av att bo på något avstånd från sin arbetsplats. Vi måste dock konstatera att något tusental människor varje år lämnar bostäder på landsbygden som sedan står tomma. Det är ur flera synpunkter beklagligt, men det är förklarligt med hänsyn just till utkomstmöjligheterna.

Vore det inte bättre att man såg realistiskt på det här problemet och försökte att — i den mån vi får ökade möjligheter till bostadsbyggande — tillgodose de områden där vi har den uppenbara bristen, där vi har en expansion i vårt näringsliv som kan ge utkomst åt de människor som kommer i den belägenheten att deras arbete är på väg att försvinna.

Jag tycker att ni ser litet orealistiskt på den här frågan och försöker driva en teori, som ur planeringssynpunkt är ganska orimlig.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Inrikesministern har nu som alltid målat i svart eller vitt. Han tar ytterligheterna i båda fallen, antingen glesbygden där över huvud taget ingen människa kan få någon sysselsättning, eller också tätorten, storstaden.

Jag har över huvud taget ingen anledning att gå in på en lokaliseringssdebatt med inrikesministern, ty jag har inte i mitt anförande gått in på några frågor om huruvida man skall bygga i princip mera i tätorter än i glesbygder. Vad jag har tagit upp är byggandet inom en region, alltså det byggande som är tilldelat, och fördelningen

Om lärarbostäder på landsbygden, m. m.

av detta. Jag har sagt, att så länge man rör sig inom närregionen d. v. s. inom det avstånd inom vilket människorna frivilligt och gärna vill pendla, kan man på ett annat sätt fördela byggnadet än vad man nu gör, och man skulle därvid också kunna både bättre utnyttja de resurser av samhällsservice som finns och även ge en förutsättning för att bygga ut den ytterligare.

Det är dessa saker jag har talat om och jag vill förmena att tillståndet — vem som än har ansvaret för direktiven, inrikesministern kan sannolikt inte gå ifrån det ansvaret — icke är tillfredsställande.

Inrikesministern frågar varför människorna har flyttat. Jag skulle kunna med siffror bevisa — jag skall gärna göra det senare eftersom jag inte har dem här — att om människorna bara fick bygga där de ville inom den region jag nu talar om, skulle byggandet inte koncentreras på det sätt som nu sker därför att man inte kan få bostäder på annat håll. Där man bygger bostäderna måste givetvis också människorna bosätta sig.

Vi hade i princip ett fritt egnahemsbyggande fram till år 1964. De flyttningssiffror inom den region jag talar om, Halmstadsregionen, som man då registrerade som en följd av det fria byggandet visade att strömmen av människor var större till de närbelägna orterna kring staden än den varit tidigare. Detta är klart bevis på att människorna inte söker sig till den stora centralorten i den utsträckning som man vill göra gällande, om de har möjligheter att välja fritt.

Herr HÜBINETTE (h):

Herr talman! Inrikesministern förvånade sig över, eller kanske rättare sagt påstod att jag hade vänt på det hela och börjat tala om skolbyggnader. Det var, herr inrikesminister, därför att ecklesiastikministern Edenman blandade sig i det hela som jag fick ta upp detta med skolorna.

Problemet är precis det som herr Kristiansson här drar upp och som herr statsrådet Johansson vill gå förbi. Statsrådet vill inte ta fasta på vad vi säger och vill inte diskutera det primära i vad som här framförs. Vi menar att man måste göra en annan fördelning inom regionerna så att den blir bättre än nu. Men inrikesministern stöder sig på en annan argumentation och säger att man måste bygga där folk vill bo. Vad vet herr inrikesministern om var folk vill bo någonstans? Jag skall tala om att i de här små kommunerna och på de kommunalkontor där statsrådet Johansson många gånger har sina partikolleger sittande förekommer det att massor av människor kommer in och frågar — det har jag fått rapport om — om de inte kan få bygga där, om de inte kan få bo där. Vi vill, säger de, hellre bo här, där det är litet lugnare boendemiljö, än bo i de stora tätorterna, där man har ungdomsproblem. Jag sade i mitt inledningsanförande att detta återspeglar sig i straffregistren, där kan man avläsa resultatet av dessa koncentrationer. Det hinns inte med att bygga skolor, ja inte bara skolor utan också fritidslokaler av alla olika slag som ungdomarna kan få vistas i på kvällar och eftermiddagar. Sådana finns inte där. Utanför stora tätorter är det lättare att sysselsätta ungdomarna och därmed också lättare att avhålla dem från en hel del trassel. Där vill folk bo, men det registreras inte i någon som helst bostadsstatistik, och därför har det inte trängt fram till inrikesministern. Han har fortfarande för sig att människor vill bo i dessa människosilos, i dessa stora koncentrationer. Jag tror att det är en felbedömning av ganska stora mått.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Herr Hübinette har tydligen den uppfattningen att vi helt lever i okunnighet om vad människorna har för önskemål. Låt mig bara sluta

Om ökad igångsättning av bostadsbyggen inom Stockholmsregionen

denna debatt med en fråga: Har herr Hübinette möjligtvis följt med de statistiska redovisningar som vi årligen får och som visar att vi under de senaste åren i Storstockholmsregionen haft ett nettotillskott på 20 000—25 000 personer?

Jag har förut ställt denna fråga: Tror herr Hübinette, och även andra personer, att de som flyttat hit gör det därför att det finns lediga bostäder här? Flyttar de inte hit därför att de har lättare att finna sin utkomst här, får rikare valmöjligheter i fråga om arbete och utbildning? Det kan också vara andra omständigheter som gör att man söker sig in mot tätbefolkade områden.

Vi skall försöka begränsa denna utveckling genom omlokalisering och på annat sätt, men vi måste tyvärr konstatera att omflyttningen är så betydande som jag här framhållit. Att bortse från detta är att leva i en värld för sig själv.

Herr Hübinette talar om människosilos. Jag har visserligen inte bott i Enköping, men jag far ofta förbi staden. Jag kan inte finna att befolkningskoncentrationen där är så väldig att man kan säga att det skulle vara obehagligt att bo i Enköping eller dess närmaste omgivning. Jag tror också att man även i den kommunala ledningen i Enköping har förståelse för att människor vill ha möjlighet att välja mellan flerfamiljshus, egnahem m. m. och att planeringen går ut ifrån det.

Herr HÜBINETTE (h):

Herr talman! Vi talar fortfarande förbi varandra, herr Johansson. Jag har aldrig haft någon annan uppfattning än den herr Johansson har i vad det gäller storstadsregionerna. Det är klart att folk skall få bosätta sig i dessa områden, och jag delar helt uppfattningen att de inte gör det därför att de tror att det finns lediga bostäder där, ty sådana har det socialdemokratiska partiet aldrig lyckats få fram i

tillräcklig utsträckning. Det måste vara av helt andra orsaker som folk flyttar till dessa regioner.

Vad jag emellertid är ute efter är att människor skall få välja. De som inte vill flytta exempelvis till Enköping, där herrarna inte kan tillhandahålla vare sig fritidslokaler eller skolor, utan som vill bo på en plats där de verkligen kan få den service som de har rätt att kräva, skall också ha möjlighet att göra det. Men den som vill bo »litet mindre koncentrerat» ger ni inga valmöjligheter. På det sättet tvingar ni folk in i en bostadsmiljö som många gånger kanske inte alls passar dem.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Om ökad igångsättning av bostadsbyggen inom Stockholmsregionen

Herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet JOHANSSON, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara jämväl herr *Werners* interpellation om ökad igångsättning av bostadsbyggen inom Stockholmsregionen, erhöll ånyo ordet och anförde:

Herr talman! Herr Werner har frågat dels vilka åtgärder jag ämnar vidta för att inom Stockholmsregionen möjliggöra en ökning av igångsättningen av bostadsbyggen och för att trygga kreditförsörjningen och därigenom säkerställa en jämnare sysselsättning för byggnadsarbetarna inom området, dels när den till Göteborgsområdet »utlånade igångsättningskvoten» kan återfås.

Påbörjandet av bostadsbyggen under år 1966 beräknas ha omfattat ca 93 400 lägenheter i hela landet. Härav faller 32 900 lägenheter på storstadsregionerna, vilket är ca 500 lägenheter mer än under år 1965. Sistnämnda ökning faller helt på Malmö-Lundområdet, medan däremot igångsättningen i såväl

Om ökad igångsättning av bostadsbyggen inom Stockholmsregionen

Storstockholmsområdet som i Storgöteborg var mindre än under år 1965.

Som interpellanten uppmärksammat innebär den för år 1966 registrerade igångsättningen en stark förskjutning mot sista kvartalet. Denna säsongfördelning av byggstarterna är inte tillfredsställande. Till väsentlig del beror förskjutningen på de kreditvårigheter som rådde under en stor del av år 1966.

Särskilda överläggningar har ägt rum med företrädare för vissa kreditinstitut i syfte att säkerställa kreditbehovet för innevarande års bostadsbyggande. Dessa överläggningar har gett till resultat att representanter för kreditgivarna har deklarerat sin vilja att medverka härtill. Enligt en träffad överenskommelse skall kredittillförseln ske så att igångsättningen av bostadsbyggen kan fördelas säsongmässigt på ett sätt som främjar en jämn sysselsättning på byggnadsmarknaden. En väsentlig del av igångsättningen skall sålunda koncentreras till andra och tredje kvartalen.

Det inledda samarbetet med kreditinstituten skall fortsätta i form av fortlöpande kontakter för diskussion av de åtgärder som utvecklingen i fråga om bostadsbyggandets finansiering kan påkalla.

Enligt den fördelning av bostadslåne-medlen, som bostadsstyrelsen preliminärt har meddelat beslut om, avses lån för 16 425 lägenheter i Storstockholm bli beviljade under innevarande år. Härtill kommer att arbetsmarknadsorganen räkna med att kunna lämna igångsättningstillstånd för 1 400 lägenheter i byggen utan statliga lån. I syfte att bl. a. öka produktionsmöjligheterna i storstadsregionerna har regeringen nyligen beslutat medge att ramen för statlig långivning inom dessa områden får öka med 1 500 lägenheter. Jag har inhämtat att bostadsstyrelsen har för avsikt att tilldela Storstockholmsområdet lånemedel avseende 500 av dessa lägenheter. Innebörden av de beslut

jag här har redogjort för är att de statliga organen beräknar utrymmet för igångsättning av nya bostadsbyggen i Storstockholm under år 1967 till drygt 18 300. Om den faktiska igångsättningen kommer att motsvara detta tal skulle det innebära en ökning av igångsättningen inom Storstockholm med drygt 3 150 lägenheter jämfört med år 1966. Genom denna ökning av igångsättningen under år 1967 kan Storstockholm sägas bli kompenserat för den kvot på 1 000 lägenheter som 1966 fördes över till Göteborgsområdet.

Herr WERNER (k):

Herr talman! Jag vill först tacka inrikesministern för svaret på min interpellation. Frågan är ställd mot bakgrunden av dels de uppenbara svårigheter som råder när det gäller att genomföra de planerade bostadsbyggnadsplanerna för Storstockholm och dels den mycket stora arbetslöshet bland byggnadsarbetarna i detta område som är en följd av den ryckiga igångsättningen.

Denna snedvridning av igångsättningen som tog sig uttryck i en mycket stor tillståndsgivning i slutet av förra året har resulterat i att vi i Storstockholm i dag har cirka 2 700 arbetslösa byggnadsarbetare — i runt tal dubbelt så många som vid motsvarande tidpunkt förra året. Då är det att märka att förra årets siffra till mycket stor del berodde på den kalla vintern. Det var då mycket otjänliga väderleksförhållanden. Detta kan man däremot inte säga i år. Det har varit mycket bra byggväder hittills. Det går inte att komma ifrån att flertalet av dessa byggnadsarbetare som nu går arbetslösa gör det i onödan och att regeringen misslyckats med igångsättningspolitiken i byggnadsindustrien. Det kan ändå inte ha kommit som en överraskning att resultatet skulle bli detta med den ryckiga kreditpolitik som tyvärr känne-

Om ökad igångsättning av bostadsbyggen inom Stockholmsregionen

tecknat bostadsbyggandets kreditförsörjning under ganska lång tid. Jag anser det inte riktigt att föra en diskussion där man ställer de förment motsatta investeringsområdena, industriinvesteringarna och bostadsbyggandets investeringar emot varandra. Jag tror inte att vare sig industrien eller bostadsbyggandet vinner någonting på att man olika år liksom turas om att prioritera den ena på den andras bekostnad. Därför har jag också svårt att förstå ett sådant uttalande som det statssekreterare Wickman gjorde i mars förra året, då han hävdade att »näringslivets investeringar måste få ökat utrymme och den statliga ensidiga satsningen på bostäder bör dämpas». Tyvärr var det väl just detta som skedde förra året. Bostadsbyggandet kom än en gång i kläm.

När det nu gäller att säkerställa kreditbehovet för innevarande års bostadsbyggande, hänvisar inrikesministern i sitt svar till de överläggningar som ägt rum med företrädare för vissa kreditinstitut. Bankerna har ingått ett »moraliskt» avtal med regeringen, där man lovar att säkerställa krediter för igångsättning av 90 000 lägenheter under 1967 och att röja upp i de lån som kvarstår sedan 1966.

Det är bara för mig att uttrycka en förhoppning att denna överenskommelse skall få den önskade effekten inte minst i Storstockholmsområdet, där den relativa andelen inte har ökat trots den stigande bostadsproduktionen i landet. De lägenheter som påbörjats i Storstockholmsregionen under 1960-talet utgör inte mer än drygt 16 procent av landets totala produktion under samma tid. Ställer man denna siffra i förhållande till det faktum att cirka 40 procent av landets folkökning kommer på Storstockholmsområdet, att regionen har omkring 40 procent av landets samlade bostadskö och att en betydande del av de nyproducerade lägenheterna går åt för att ersätta bortsanerade bostäder, framstår det som

uppenbart att bostadsbyggandet i Storstockholm av statsmakterna har hållits på en alltför låg nivå. Detta förutsatte ju också inrikesministern i sitt svar till den förre interpellanten att jag skulle säga; i och för sig var det därför ingen nyhet.

De siffror om den beräknade igångsättningen av nya bostadsbyggen i Storstockholm under år 1967, som inrikesministern redovisar i sitt svar, nämligen drygt 18 300 lägenheter, överensstämmer i stort med den planeringsberedskap som finns. Man har sålunda fastställda stadsplaner för närmare 15 700 lägenheter och antagna planer för ytterligare 3 100, eller tillsammans 18 800 lägenheter. Även i övrigt är beredskapen i Storstockholmsområdet god för en möjlig igångsättning av 20 000 lägenheter, vilket torde vara den erforderliga siffran för att klara föreliggande femårsprogram.

Jag har nämnt dessa siffror för att visa, att det inte är i den kommunala planeringen det brister när de fastställda bostadsbyggnadsprogrammen inte kan hållas, utan att detta i första hand är ett resultat av ett otillfredsställande kreditförsörjningssystem.

Till sist vill jag säga, herr talman, att om jag alltså hoppas att den överenskommelse med vissa kreditinstitut, som inrikesministern nu har redogjort för, skall innebära en förbättring av bostadsbyggandets kreditförsörjning så har jag ändå svårt att tro att detta är någon lösning av problemet på längre sikt. Därvidlag tror jag mera på tanken att inrätta en statlig bostadsbyggnadsbank för att garantera att de fastställda bostadsbyggnadsprogrammen skall kunna fullföljas. Även om den frågan kommer att behandlas senare i vår vill jag fråga inrikesministern: Har man inom regeringen diskuterat denna fråga och avser man att framlägga något förslag om en statlig bostadsbyggnadsbank?

Om ökad igångsättning av bostadsbyggen inom Stockholmsregionen

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Utöver de redovisningar som jag har gjort i interpellationssvaret om totala antalet igångsättningar i fjol och planerade i år, i vilka även innefattats storstadsregionerna, kan tilläggas att pågåendenivån, d. v. s. det antal lägenheter som är under uppförande, nu vid årsskiftet 1966—1967 var 115 500. Det betyder 4 000 fler än vid årsskiftet föregående år.

Man har alltså anledning att räkna med att det blir ett stort tryck på bostadsbyggnadsmarknaden när man kommer förbi vintern och arbetena på fullt allvar kommer i gång. De kommer att dra till sig åtskilligt av den arbetskraft, som finns tillgänglig på byggnadsmarknaden. Läger vi till detta att det blir en mera planmässig uppföljning med krediter till det bostadsbyggnadsprogram, som riksdagen bestämmer, så bör väl under första kvartalet sättas i gång nära 15 000 lägenheter, medan man kan räkna med att under andra kvartalet antalet blir ungefär 30 000 — det blir alltså då en mera idealisk igångsättning än tidigare.

Därmed kan vi naturligtvis få det i någon mån besvärligt med att klara arbetskraftsproblemet. Det är mycket möjligt att vi kommer ifrån den situation, som vi nu har haft med en betydande arbetslöshet bland byggnadsarbetarna, och om några månader kommer i ett läge där vi kanske saknar arbetskraft inom vissa områden.

Vad detta problem beträffar får vi väl ta upp och diskutera hur vi skall kunna göra en anpassning. Vi får kanske åstadkomma en omflyttning av arbetskraft, kanske en rekrytering i de nordiska grannländerna för att överbrygga sådana svårigheter, som annars skulle kunna ge anledning till en viss dämpning av byggnadstakten.

Jag hoppas också att vi får det instrument i den föreslagna investeringsavgiften, som möjliggör en dämpning inom sektorer där vi anser att detta är möjligt — i varje fall mera möjligt än

när det gäller näringslivet och bostadsbyggandet. Jag tror att det är riktigt att fortsätta med satsningen på näringslivets investeringar och på investeringar till bostadsbyggandet. Vi tar båda dessa områden; det ena skall inte gå före det andra. Jag tycker det är angeläget att framhålla detta. Klart är att tillfälligheterna ibland kan bjuda att man är något mer försiktig på det ena området, när ansträngningarna är speciellt stora på det andra, men i princip förmenar vi att dessa båda investeringsområden skall betecknas såsom lika angelägna.

Vad angår frågan om kapitalförsörjningen tror jag att det är riktigt att man nu avvaktar hur den överenskomelse, som är träffad med bankerna, i praktiken kommer att genomföras. Hittills under året har vi väl inte haft anledning att säga någonting annat än att bankerna har fullföljt sina åtaganden. Jag tror inte heller att det finns anledning att räkna med annat än att man från bankernas sida verkligen kommer att anstränga sig att fullfölja de åtaganden, som har gjorts och som vi har hälsat med den allra största tillfredsställelse. Först sedan man har tagit del av de erfarenheter, som här är att vinna, finns det någon anledning att sätta sig ned och granska vad som har förevarit.

Att nu göra något uttalande om att vi skulle söka oss in på andra vägar än dem, som vi har bestämt oss för att pröva, anser jag för min del vara orimligt. Detta betyder inte att frågan om en statlig bostadsbank eller andra former för kreditförsörjning till byggandet är avskrivna. Det återstår att bedöma dessa spörsmål när vi får se hur kredituppföljningen enligt den ordning, som vi har överenskommit om, har fallit ut.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 16, med förslag till lag om ändring i utsokningslagen m. m.;

nr 31, med förslag till förordning om ändring i taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623); och

nr 34, angående beslutanderätten i ärenden om tillstånd att bearbeta icke inmutningsbara mineralfyndigheter på kronojord.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet inför herr talmannen i första kammaren i ärende angående tjänstledighet, den 15 februari 1967.

Stenografen hos kammaren i lönegrad Ae 25 Stig Djurström beviljades förlängd ledighet för sjukdom under tiden från och med den 16 till och med den 26 februari och förordnades reservstenografen Fru Mary Malm att under samma tid fullgöra de göromål som ankommer på Djurström i hans egenskap av

Meddelande ang. enkla frågor
debattstenograf mot arvode som motsvarar lön enligt lönegrad A 21.

År och dag som ovan
K.-G. Lindelöw

Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla frågor denna dag framstälts, nämligen

av herr *Strandberg* (h) till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet: »Avser Statsrådet att förelägga årets riksdag förslag om tidpunkt för införande av färgtelevision?»; samt

av herr *Skårman* (fp) till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet: »När beräknas proposition om ny fastighetsbildningslag kunna läggas fram?»

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 17.06.

In fidem
K.-G. Lindelöw

Fredagen den 17 februari

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Justerades protokollet för den 9 innevarande månad.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 50, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, såvitt propositionen angår det promille-tal, varmed skogsvårdsavgiften skall utgå för år 1967.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 16, med förslag till lag om ändring i ut-sökningslagen m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 31, med förslag till förordning om ändring i taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623).

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 34, angående beslutanderätten i ärenden om tillstånd att bearbeta icke inmutningsbara mineralfyndigheter på kronojord.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om antalet statsdepartement och statsråd utan departement;

statsutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för bud-

getåret 1967/68 inom civildepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1967/68;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1967/68 till vissa statsdepartement m. m., i vad propositionen avser ändrad fördelning av ärenden mellan vissa departement, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1967/68 till vissa statsdepartement m. m., i vad propositionen avser anslag till kommun- och samfärdseldepartementet m. m.;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1967/68 till vissa statsdepartement m. m., i vad propositionen avser anslag till finans- och ekonomidepartementet m. m.;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1967/68 till vissa statsdepartement m. m., i vad propositionen avser anslag till handelsdepartementet m. m.;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1967/68 till vissa statsdepartement m. m., i vad propositionen avser anslag till inrikesdepartementet m. m.; och

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1967/68 till vissa statsdepartement m. m., i vad propositionen avser anslag till beredskapsnämnden för psykologiskt försvar;

bevillningsutskottets betänkande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 1 december 1959 (nr 507) om allmän varuskatt, m. m., jämte i ämnet väckta motioner, såvitt propositionen och motionerna hänvisats till bevillningsutskottet;

sammansatta bevillnings- och tredje lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets memorial och utlåtande:

nr 4, om anslag till utredning angående riksdagens hus m. m.; och

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 16 § lagen den 3 juni 1955 (nr 416) om sparbanker;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillfällig ökning av regeringsrådets antal; och

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 29 maj 1964 (nr 321) om kommunal trafikövervakning;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens

yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1966 vid dess femtionde sammanträde fattade beslut; och

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 1 december 1959 (nr 507) om allmän varuskatt, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, jämte i ämnet väckta motioner;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av väckta motioner angående flyttning av stoffet efter politisk flyktning;

nr 2, i anledning av väckt motion om ökat djurskydd;

nr 3, i anledning av väckta motioner om domstolsprövning av körkortsindragning; och

nr 4, i anledning av väckt motion om uppskov med övergången till högertrafik; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av väckta motioner angående information om sociala förmåner samt om samhällets verksamhet m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.04.

In fidem

K.-G. Lindelöw

